

Mestring før, under og etter et opphold på familiesenter

En kvalitativ studie som tar utgangspunkt i samtaler med tidligere
beboere ved Rachel Grepp Heimen

Yvonne Cecilie Reistad

Masteroppgave i sosialt arbeid

Høgskolen i Oslo, avdeling for samfunnsfag

Mestring før, under og etter et opphold på familiesenter

En kvalitativ studie som tar utgangspunkt i samtaler med tidligere
beboere ved Rachel Grepp Heimen

Coping before, during and after a stay at a family treatment centre

A qualitative study based on conversations with former clients at
Rachel Grepp Heimen

Yvonne Cecilie Reistad

Masteroppgave i sosialt arbeid

Juni 2009

Høgskolen i Oslo, avdeling for samfunnsfag

FORORD

Denne masteroppgaven er et resultat av en lang og krevende prosess. Arbeidet med oppgaven har gitt meg ny kunnskap om å gjennomføre kvalitative intervjuundersøkelser, måter å tenke teoretisk på og innsikt i informantenes opplevelser. Jeg sitter igjen med mye både på faglig og personlig plan etter å ha vært gjennom denne prosessen.

Denne studien hadde aldri blitt til om det ikke var for de fem informantene mine. Jeg vil først og fremst takke dere som jeg ikke kan nevne med navn grunnet anonymitet. Å få et innblikk i deres opplevelser og kunnskap har gjort stort inntrykk på meg og gitt meg nyttige refleksjoner som jeg vil bringe videre med meg, også etter at denne studien er avsluttet.

Takk til min veileder under oppgaven, Rita Elisabeth Eriksen. Takk for gode råd og konstruktive tilbakemeldinger som jeg ikke hadde klart meg foruten.

Takk til alle dere som har vært i skrivegruppa på masterstudiet for nyttige innspill, motivasjon og inspirasjon.

Jeg vil også takke styrer ved Rachel Grepp Heimen, Ingrid Kviberg, som har hjulpet meg med å få tak i informantene til oppgaven.

Oslo, juni 2009

Yvonne Cecilie Reistad

INNHold

FORORD

INNHold

SAMMENDRAG

ABSTRACT

KAPITTEL 1 INNLEDNING	9
1.1 Bakgrunn for valg av tema	9
1.2 Presentasjon, presisering og avgrensning av problemstillingen	10
1.3 Studiens relevans og kunnskapsambisjon.....	11
1.4 Presentasjon av informantene	12
Informant 1 - Aida:	13
Informant 2 - Bente:.....	13
Informant 3 - Cancu:	13
Informant 4 - Dalya:.....	14
Informant 5 - Ellen:.....	14
1.5 Oppgavens oppbygging	14
KAPITTEL 2 OM RACHEL GREPP HEIMEN	15
2.1 Målgruppen til RGH.....	15
2.2 Oppfølging av beboerne	15
2.3 Mål for oppholdet	16
2.4 Metoder i arbeidet.....	17
2.5 Oppsummering om Rachel Grepp Heimen	18
KAPITTEL 3 TEORETISK FORSTÅELESERAMME	19
3.1 Innledende refleksjoner rundt mestring og mestringsressurser	19
3.2 Mestringsbegrepet i denne studien	20
Mestring som en prosess - Lazarus og Folkmans mestringsteori	21
Den salutogenetiske teori.....	23
3.3 Selvpålevelse	24
Håp - sentralt for mestring	25

3.4 Nettverk	27
Sosialt nettverk og sosial støtte	27
Betydningen av nettverk og sosial støtte	28
3.5 Rammer (bolig, jobb, skole og penger)	31
3.6 Endring	32
3.7 Oppsummering teoretisk forståelse	33
KAPITTEL 4 METODEVALG OG FORSKNINGSPROSESS	35
4.1 Valg av metoder.....	35
Vitenskapsteoretisk perspektiv	35
Det kvalitative forskningsintervju.....	36
Intervjutyte	37
Retrospektiv metode	38
4.2 Gjennomføring av den kvalitative undersøkelsen	39
Søknad om tillatelse	39
Utvalg.....	39
Intervjusituasjonen	41
Bruk av lydopptaker.....	42
4.3 Forskningsetiske refleksjoner	42
4.4 Egen forforståelse og ståsted	44
4.5 Oppgavens kvalitet: Validitet (gyldighet) og reliabilitet (pålitelighet)	46
4.6 Transkribering og analyse	47
4.7 Oppsummering av metode.....	49
KAPITTEL 5 PRESENTASJON AV FUNN OG DRØFTING	50
5.1 Før: utfordringer hos informantene før oppholdet på RGH.....	50
Vanskelig livssituasjon og mangel på mestringsressurser	50
Erkjennelse av hjelpebehov	54
Oppsummering av 5.1	56
5.2 Under: Opplevelse av institusjonsoppholdet	57
Opplevelse av fellesskap og støtte	57
Om å få håp	58
Sentrale individuelle opplevelser av hva som var viktig for den enkelte	60

Praktisk hjelp på institusjonen	62
Oppsummering av 5.2	64
5.3 Etter: Endring av mestringsressurser og RGHs mulige bidrag til dette	64
Endring i selvopplevelse	64
Oppsummering endring i selvopplevelse	68
Endring i nettverk	69
Oppsummering endring i nettverk	73
Endring av rammer (bolig, jobb, skole og penger)	74
Oppsummering endring av rammer	75
Oppsummering endring av mestringsressurser	76
5.4 Refleksjoner rundt mulige forklaringer til endringene	76
KAPITTEL 6 AVSLUTTENDE REFLEKSJONER	79
6.1 Kort oppsummering av mine funn	79
6.2 Refleksjoner rundt studiens innhold utifra en kontekstuell forståelse	80
6.3 Studiens overførbarhet og relevans	81
6.4 Mulig videre forskning	82
LITTERATUR	83

VEDLEGG

- 1 Forespørsel om deltakelse
- 2 Samtykkeerklæring
- 3 Intervjuguide
- 4 Godkjennelse fra NSD

SAMMENDRAG

Denne studien er utført som en del av masterstudiet i sosialt arbeid ved Høgskolen i Oslo. Tema for studien er mestring hos tidligere beboere ved Rachel Grepp Heimen. Målet er å belyse og få kunnskap om hva de vektlegger som betydningsfullt ved oppholdet på institusjonen, og hvordan de opplever en endring av mestring. Dette blir belyst ut fra teori om mestring med fokus på såkalte mestringsressurser (selvopplevelse, nettverk og rammer som bolig, jobb, skole, jobb og penger). Jeg ønsker å bidra til å få frem denne kunnskapen og dermed øke forståelsen rundt tilbud som Rachel Grepp Heimen og bevisstheten rundt mestringsressurser som betydningsfullt for å kunne tilpasse seg sin livssituasjon.

Denne studien er skrevet med utgangspunkt i fem kvalitative intervjuer av kvinner som har vært bosatt på institusjonen. De har til felles at de i en periode av livet befant seg i en vanskelig livssituasjon hvor de har hatt behov for hjelp fra profesjonelle. Studien er basert på deres opplevelse og erfaring og min (teoretiske) forståelse og drøfting av dette. Funnene er presentert i tema før, under og etter oppholdet som omhandler opplevelsen av:

1. Utfordringer før oppholdet
2. Oppholdet på institusjonen
3. Endring av mestringsressurser og oppholdets mulige bidrag til disse endringene

Mine funn synes å vise at informantene finner betydning av oppholdet på institusjonen. Selv om ikke alle opplevde at oppholdet direkte bidro til at de endret livssituasjonen, finner jeg at informantene fremhever fellesskap, håp og at personalet alltid var der som en støtte når de skulle trenge det, som spesielt betydningsfullt. Min teoretiske forståelse er at mestring henger nært sammen med hvilke ressurser den enkelte har tilgjengelig. Hvilke mestringsressurser som synes å bli mest styrket under oppholdet varierer. Samtlige av informantene virket til å ha mangelfulle eller problemskapende nettverk før de flyttet til institusjonen. Det kommer ikke frem om dette var noe som ble direkte jobbet med under oppholdet, men jeg synes å se at endringer i deres selvopplevelse og studier/jobb tilknytning påvirker hvordan den enkelte samhandler og skaper seg nye nettverk. Jeg synes å se at mestringsressursene påvirker hverandre gjensidig positivt når de er tilstede. Funnene i undersøkelsen kan overføres til andre i lignende livssituasjon og er et bidrag til økt forståelse og kunnskap.

ABSTRACT

This paper is part of the Master's Program in Social Work at Oslo University College. The topic of the study is how former clients at the institution Rachel Grepp Heimen copes, aiming to get knowledge about what they see as the most important aspects of the stay at the institution, and how this has affected their own impression of ability to cope. Basis for the discussion is coping theory, focusing on coping resources (self-image, network, monetary and material resources). The author wishes to contribute to the understanding of change processes experienced at institutions as Rachel Grepp Heimen.

The study is based on five qualitative interviews with women that are former clients of Rachel Grepp Heimen, having in common a former need for professional assistance due to difficult life situations. The discussion will be based on their own experiences before, during and after the stay, and the author's (theoretical) understanding and analysis. The findings are presented thematically as their experience of :

- Challenges before the stay
- The actual stay
- Change in coping resources and possible contributions related to the stay

The findings in the study seem to indicate that the informants value the stay at the institution. Even if not all the informants attributed changes in their life situation directly to the stay, they all emphasize a heightened sense of community and hope, and the continuous support from the social workers as particularly valuable. The author's theoretical understanding is that coping is closely connected to the resources being made available to the individual. What coping resources are strengthened during the stay seems to vary. All the informants seem to experience lacking or problematic social networks before moving to the institution. The study does not seem to show that the network aspect was specifically targeted during the stay, but the changes in the self-experience and social context (work/school) seems to improve the ability to interact and establish new social networks. This might indicate that coping resources (when present) have a mutual strengthening aspect. The findings may be applied to other individuals in similar life situations, and contributes to increased understanding and knowledge.

KAPITTEL 1 INNLEDNING

Denne studien tar utgangspunkt i fem kvalitative intervjuer av tidligere beboere ved Rachel Grepp Heimen (heretter omtalt som RGH). Hovedmålet er å belyse deres opplevelser før, under og etter oppholdet, med fokus på mestring som det sentrale overordnede teoretiske utgangspunkt. I dette kapitlet vil jeg presentere tema for studien, problemstilling og avgrensning. Jeg vil også si noe om studiens relevans og kunnskapsproduksjon før jeg tilslutt presenterer informantene.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Som miljøterapeut på RGH har jeg fått en relasjon og et engasjement til mennesker, samtidig som jeg har fått et innblikk i deres livssituasjon. Jeg har gitt hjelp blant annet i form av råd og veiledning for at de skulle kunne mestre egen livssituasjon og for å kunne fungere bedre som foreldre for egne barn. Å gi hjelp som nytter er en motivasjon i arbeidet og det er ofte jeg lurer på om jeg har klart dette. Noen av foreldrene ender med å miste omsorgen for sine barn, mens de fleste flytter sammen ut i egen leilighet. Noen følges kanskje opp av andre profesjonelle, mens andre må klare seg på egenhånd. Det er ikke alltid jeg får opplysninger om hvordan det går med den enkelte i ettertid. Den formelle oppgaven som jeg og institusjonen hadde er avsluttet, men som en som har vært dypt involvert og engasjert i familien over lengre tid er jeg interessert i hvordan det gikk med dem videre. Jeg stiller meg spørsmål som ”flyttet de ut for tidlig?”, ”hva fikk de ut av tiden vi hadde sammen?”, ”har de klart å nyttiggjøre seg av hjelpen de fikk i etterkant?”. Det er ikke alltid jeg sitter med en klar opplevelse om at de vil mestre sin livssituasjon og foreldreoppgaver på egenhånd. Jeg kan ha en opplevelse av at det har skjedd en positiv endring, men stiller meg spørsmål om det er. Jeg ser at denne nysgjerrigheten og interessen er et utgangspunkt for tema: *Mestring hos tidligere beboere ved Rachel Grepp Heimen*.

Mestringsbegrepet dukket opp underveis. Jeg var ute etter å se på hvordan informantene mestret og valgte å fokusere på mestringsressurser. I empirien belyser jeg deres mestringsressurser før og nå, og vil også se på hva de opplever som betydningsfullt ved oppholdet på RGH.

1.2 Presentasjon, presisering og avgrensning av problemstillingen

Familier som kommer til RGH befinner seg ofte i en vanskelig livssituasjon hvor de har få eller lite tilgang på ressurser. For å hjelpe dem på en best mulig måte er det viktig at de mottar et behandlingstilbud som er virksomt og som de vil oppleve som meningsfylt. I denne sammenheng kan det stilles mange spørsmål. Det jeg ønsker å undersøke er informantenes mestring før og etter oppholdet, og opplevelsen av selve oppholdet. Min kunnskapsinteresse ligger i hvordan det har gått med informantene etter utflytting. Hva opplever de endret seg etter oppholdet på institusjonen? Hva var viktig for den enkelte? Hvordan mester de i dag? Ut fra disse spørsmålene har jeg formulert følgende hovedproblemstilling: *Hvordan har informantenes opplevelse av mestring av egen livssituasjon endret seg på bakgrunn av institusjonsoppholdet?*

Problemstillingen er vid og jeg har ikke ambisjonene om å gi beskrivelser som dekker alle forhold rundt informantenes mestring. Målet er å trekke ut elementer som er knyttet opp mot endringene av mestringsressurser. Antonovsky (2000) påpeker at hvordan en person mestrer har nær sammenheng med ressurser tilgjengelig og som bidrar til mestring. Bunkholdt (2002) understreker at livssituasjoner og manglende tilgang på ressurser reduserer menneskers opplevelse av mestring. Jeg ser at ressurser er betydningsfullt for hvordan informantene mestrer. For å kunne disponere oppgaven valgte jeg å ta et grep ved å formulere følgende delproblemstillinger:

1. Hvordan opplevde de egen livssituasjon før oppholdet?
2. Hva opplevde de som betydningsfullt ved oppholdet?
3. Har det skjedd en endring av mestringsressurser etter oppholdet?

Vanskelig livssituasjon innebærer i denne studien at informantene befant seg i en situasjon som de ikke mestret da de ikke hadde tilstrekkelig med ressurser. Den vanskelige situasjonen var for eksempel vold i hjemmet, rusmisbruk og/eller psykiske lidelser.

Larsen (2004) skriver at mestring er hva individet gjør og ressurser er hva individet har. Mestringsressurser blir med denne forståelsen det man har (ressurser) som bidrar til hvordan man handler (mestrer). Jeg tillegger heretter begrepene ressurser og mestringsressurser den samme betydningen.

Mestringsressurser deles i tre faktorer i denne studien:

- **Selvopplevelse:** Er den forestilling en har om seg selv, og hvordan en verdsetter seg selv, positivt eller negativt. Det handler også om man har tro på egne ressurser og evner, er optimistisk og ikke er bekymringsfull (Håkonsen 1998).
- **Sosial støtte:** Handler om at vi utveksler og bytter ulike former for hjelp og støtte i vår samhandling med andre mennesker. Vårt sosiale nettverk består altså av relasjoner som bidrar med ressurser i vårt liv slik at vi kan mestre livets utfordringer på en konstruktiv måte (Fyrand 2005:16).
- **Rammer:** Handler i denne studien om bosted, jobb, utdanning/skole og penger.

Min forståelse av Antonovsky (2000) er at når mestringsressursene er til stede (eks. man verdsetter seg selv positivt, er optimistisk, nettverket er støttende og man har tilgang på penger) vil de kunne bidra til å mestre. For å være mestringsressurser må de altså være tilstede og støttende.

Det er viktig å påpeke at informantene ikke kun bodde på RGH fordi de var i en vanskelig livssituasjon som de ikke hadde ressurser til å mestre, men fordi dette preget hvordan de fungerte som foreldre og barnas omsorgssituasjon. Backe-Hansen (2004) påpeker at å mestre egen livssituasjon henger nært sammen med hvordan man mestrer det å være foreldre. Den gode selvopplevelsen av å mestre egen livssituasjon vil kunne føre til en bedre selvopplevelse, som også vil kunne øke deres mestring av foreldrefunksjoner (Killèn 2004). Jeg ser med dette at mestring av egen livssituasjon og tilgang på ressurser vil kunne være et bidrag til mestring av å være foreldre. Jeg er bevisst på at arbeidet er mer komplekst enn sådan. Jeg avgrensner oppgaven til ikke å omhandle det direkte arbeidet på institusjonen rundt foreldrefunksjoner, foreldrerolle osv.

1.3 Studiens relevans og kunnskapsambisjon

Fra politisk hold synes det å ha blitt et mål å redusere bruken av dyre institusjonsplasseringer og heller satse på rimeligere og mindre inngripende tiltak i hjemmet. Det er også diskusjoner som går på om vi i det hele tatt skal ha denne type institusjoner og at andre tiltak skal være en bedre løsning. Dette opplever jeg ikke alltid er tilfelle. Min erfaring er at familier som blir

plassert på RGH ofte har vært gjennom flere tiltak som ikke har hjulpet i tilstrekkelig grad og for mange blir institusjonen en siste mulighet til å jobbe med endring og utvikling før en eventuell omsorgsovertakelse. I den sammenheng synes jeg det er viktigere å få diskusjoner rundt innholdet og betydningen av institusjoner som RGH.

På RGH møter man i utgangspunktet familier som trenger hjelp på en eller annen måte. Alle familiene jeg har intervjuet har hatt til felles at de har vært plassert på institusjonen av ulike grunner i en periode av livet hvor de trengte hjelp, råd og veiledning. Hvordan går det med disse familiene som i en periode av livet bodde på institusjonen? Dette synes jeg er et veldig sentralt spørsmål som angår mange og det er dette temaet jeg ønsker å ta for meg i denne studien. Jeg ønsker å belyse hvilke opplevelser brukerne selv sitter med.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet fremhever en overordnet målsetting om at det skal satses på et ”kunnskapsbasert barne- og familievern” (Bufdir.no 2009). Med denne studien ønsker jeg å bringe frem nyanserende forståelser om hvordan plassering på familiesenter kan bidra til økt mestring gjennom å endre deres ressurser. Mestringsressurser vil kunne være avgjørende for hvordan informantene mestrer vanskelige situasjoner og belastninger (Antonovsky 2000). Et mål med denne studien vil være å vise betydningen av å styrke klienters ressurser slik at de selv kan tilpasse seg sin livssituasjon.

Det er mitt ønske og mål at jeg ved å systematisere erfaringer fra feltet kan bidra med nyanserende forståelser til et mer kunnskapsbasert barne- og familievern.

1.4 Presentasjon av informantene

Jeg vil her forsøke å gi en mest mulig helhetlig fremstilling av hver enkelt informant. Jeg ønsker på et tidlig tidspunkt å gi leseren et innblikk av informantene da danner grunnlaget for denne studien. Presentasjonene representerer en samkonstruksjon av visse sider ved intervjupersonenes situasjon og beskrivelser, og hvor jeg er en aktiv bidragsyter. Samtalene er ført ut i fra studiens mål og interesse. De fem informantene i denne undersøkelsen faller alle under kriteriene som ble satt til utvalget. Deres historier og erfaringer er ulike, felles for alle er at de har vært i en vanskelig livssituasjon hvor de har hatt behov for hjelp for å kunne bedre egen livssituasjon. Alle informantene er tillagt pseudonymer av anonymitetshensyn.

Informant 1 - Aida: Født i afrikansk land. Har en sønn på tolv år. Er aleneforsørger og lever på sosialhjelp. Har lite kontakt med barnefar. Studerer yrkesrettet utdanning. Leier en leilighet som hun har bodd siden utflytting fra RGH. Bodde på RGH i ett og et halvt års tid. Hun forteller at hun flyttet inn på RGH på grunn av ustabil bosituasjon og rusproblematikk. Barnevernet var bekymret for sønnens omsorgssituasjon og plasserte familien på RGH, hun ønsket ikke dette selv. Før hun flyttet til RGH bodde hun først sammen med familie og der ble det mye krangling, noe som gjorde at hun og sønnen overnattet mye hos venner. Sønnen hadde lite stabilitet i livssituasjonen. Aida opplevde press både fra familie og fra venner i forhold til hvordan hun skulle leve, hun hadde venner som ruset seg. Hun opplevde at det var vanskelig å si nei og å sette grenser for seg selv. Hun forteller at hun nå bare har kontakt med familien på egne premisser og at hun har kuttet ut de vennene som ruset seg. Sier hun har fått flere nye venner gjennom studier og at hun er mer bevisst på hva som er bra for henne og sønnen. Hun har ingen kontakt med barnevernet.

Informant 2 - Bente: Etnisk norsk. Har en sønn på 8 år. Er aleneforsørger og lever på sosialhjelp. Ingen kontakt med barnefar. Ingen utdanning. Søker butikk jobber. Har flyttet flere ganger etter oppholdet på RGH. Bodde på RGH i en toårs periode. Hun forteller at hun flyttet inn på grunn av mangel på bosted og fordi hun trengte hjelp for å ordne opp i gjeld. Hun oppsøkte hjelp på egenhånd og plasseringen var frivillig. Hun fikk etter hvert et rusproblem og flyttet fra RGH. Har i dag sluttet å ruse seg. Forteller at hun har et par venner og kontakt med sin søster. Snakker også om et dårlig kjæresteforhold til en som aktivt ruser seg, men som nå har blitt slutt. Bente forteller at hun har besøkshjem for datteren. Hun har fortsatt kontakt med barnevernet og har sporadiske samtaler og hjemmebesøk.

Informant 3 - Cancu: Født i India. Har to tvillingjenter på 5 år. Jobber fast i en deltidsstilling som hjelpepleier. Er gift og bor sammen med barnefar som er i full jobb. De leier en treroms leilighet som hun betegner som romslig. Hun er økonomisk selvhjulpen. Cancu bodde på RGH i en to års periode. Cancu forteller at hun flyttet inn på grunn av angst og depresjon. Hun forteller at hun flyttet inn rett etter fødselen. Hun forteller videre at hun tidligere ikke opplevde å ha et støttende nettverk. Hun sier hun har skiftet ut mange av disse vennene nå og opplever at hun har mer støttende venner rundt seg som hun har møtt via jobben og foreldre til datterens venninner. Nevner spesielt en kvinne som har fulgt opp henne

og familien via et frivillig tiltak i bydelen. Hun sier hun ikke har hatt noen oppfølging fra barnevernet etter at hun flyttet ut fra RGH.

Informant 4 - Dalya: Født i Tyrkia. Har to barn på 5 og 11 år. Aleneforsørger, lever på trygd. Har ingen kontakt med barnefar. Går på norskkurs. Opplever ofte at det er knapt med penger igjen. Bor i en relativt stor kommunal 3-roms leilighet, der har familien bodd siden utflytting fra RGH. Bodde på RGH i over to år. Flyttet inn på grunn av vold i hjemmet. Hun tok selv kontakt med barnevernet for å få hjelp til å komme seg ut av sin vanskelige livssituasjon. Forteller videre at hun trengte hjelp til å lære seg norsk og om det norske systemet som hun hadde svært lite kjennskap til. Dalya forteller at hun i dag har noen rundt seg som hun kan spørre om hjelp, nevner da læreren på skolen, en nabokvinne og et vennepar. Har telefonisk kontakt med familien i Tyrkia og hennes mor har ved en anledning vært på besøk. Dalya sier hun fortsatt har kontakt med barnevernet i forbindelse med at de hjelper henne med å dekke ulike utgifter til aktiviteter og SFO.

Informant 5 - Ellen: Etnisk norsk. Har en sønn på 4 år. Aleneforsørger, lever på trygd. Har en kjæreste som hun har vært sammen med i flere år, han forteller hun er velfungerende ifht. jobb, ikke rus osv. Har sporadisk kontakt med barnefar. Studerer til å bli kokk. Sier selv hun er flink med økonomien og har råd til det de trenger. Bor i en kommunal bolig, 2-roms. Bodde på RGH i over to år. Flyttet inn rett etter fødselen. Sier hun ble plassert på frivillig tvang da hun hadde ruset seg før svangerskapet. Forteller at hun har et par venninner, men tilbringer meste av fritiden med kjæresten. Har kontakt med sin mor og noen få andre familiemedlemmer. Ellen forteller at hun fortsatt har regelmessig kontakt med barnevernet og at hun har et tiltak som hjelper henne. Hun har et besøkshjem til datteren.

1.5 Oppgavens oppbygging

Jeg vil i kapittel 2 presentere institusjonen RGH hvor jeg vil skrive om institusjonens målgruppe og metoden i arbeidet. I kapittel 3 presenteres valgt teoretisk forståelsesramme som er mestring og mestringsressurser (selvopplevelse, nettverk, penger, bolig, skole, jobb). I kapittel 4 redegjør jeg for metodevalg og gir innsyn i forskningsprosessen. Jeg vil deretter i kapittel 5 presentere funn og drøfte disse. Tilslutt i kapittel 6 vil jeg komme med en kort oppsummering av mine funn og noen avsluttende refleksjoner.

KAPITTEL 2 OM RACHEL GREPP HEIMEN

Jeg vil her kort presentere informasjon om RGH som jeg finner relevant til denne studien. Dette gjøres ut fra institusjonens grunnlagsdokument og ut fra egen kjennskap til institusjonen. For mer utfyllende informasjon om RGH vises til institusjonens nettside: <http://www.rachelgreppheimen.no/>. Jeg synes det er viktig å si noe om institusjonen og arbeidet der for å kunne gi leseren en mer helhetlig forståelse av empirien og til dels for å kunne overføre resultatene til andre institusjoner og til mennesker i lignende livssituasjoner.

2.1 Målgruppen til RGH

Målgruppen til RGH er familier som er i en vanskelig livssituasjon som hindrer utøvelse og utvikling av omsorg, og som må endres. De mangler ofte ressurser til å mestre egen livssituasjon. Som oftest vil de trenge hjelp på flere områder for å kunne utøve god nok omsorg. Problemområder er svært forskjellige, også når det gjelder kompleksiteten i problemene. For mange av familiene vil det å endre forhold i foreldrenes livssituasjon, kunne gi barna en bedre omsorgssituasjon. Hos de familiene som kommer til institusjonen er barna ofte skadelidende når foreldrene har problemer. I flere av familiene har barneverntjenesten stor bekymring for barnas omsorgssituasjon, og plasseringen blir brukt som et siste forebyggende tiltak før det eventuelt foreslås omsorgsovertakelse.

Det er stort spenn i målgruppen både i alder, etnisk bakgrunn og problematikk. Mange av problemområdene går over i hverandre. De fleste av familiene har likevel felles problemområder i manglende skolegang, liten erfaring fra arbeidslivet, manglende kunnskaper om barn og barns utvikling, lite eller manglende nettverk og manglende økonomisk styring.

2.2 Oppfølging av beboerne

RGH arbeider etter prinsippet om at det alltid er foreldrene som har ansvaret for egne barn. Personalets oppgave er å bistå foreldrene slik at de på best mulig måte greier å ivareta barnas behov og utvikling. Opplæringen skjer som en integrert del av det miljøterapeutiske arbeidet, gjennom individuell oppfølging, grupper og i fellesmiljøet. Fellesmiljøet blir sett på som en

viktig treningsarena både for foreldre og barn og samspillet mellom dem. Dette er møtested for sosial læring og norsktrening.

Alle beboere på institusjonen får tilbud om ulike aktiviteter i stormiljøet. Dette vil si bruk av målrettet miljøterapi ved systematisk bruk av det psykologiske, sosiale og fysiske miljøet i institusjonen, i den hensikt å fremme familiens læring og utvikling. Oppholdet på institusjonen blir individuelt tilrettelagt. Dette kan variere fra tett oppfølging med krav om deltakelse i bestemte grupper, tilstedeværelse i fellesmiljøet og oppfølging i leiligheten, til saker hvor personalets oppgave hovedsakelig vil være å veilede og være støttespillere.

Hver familie får en kontaktperson, og de utarbeider sammen en handlingsplan.

Handlingsplanen tar utgangspunkt i tiltaksplanen fra innsøkende instans. Det blir lagt vekt på at handlingsplanen skal være konkret å ha realistiske mål. Målene kan gjerne være små, slik at familien opplever mestring og gjennom dette kan ta tilbake kontrollen over eget liv.

Ved innflytting vil det bli etablert en ansvarsgruppe rundt den enkelte familie og det vil bli holdt ansvarsgruppemøter. Dette vil alltid være familien, saksbehandler i barnevernet og/eller sosialkontoret og særkontakt. Ved behov kan andre som er involvert i familiens liv delta, for eksempel barnehage, helsestasjon, psykolog, advokat eller andre familiemedlemmer.

Innsøkende instans leverer en bestilling for oppholdet for den enkelte familie.

2.3 Mål for oppholdet

Som grunnlag for alt arbeid med familiene ligger utvikling av omsorgskompetanse. RGH mener at disse områdene er med på å utvikle omsorgskompetanse:

- Utvikle foreldrenes omsorgskompetanse i forhold til barnets behov (fysisk og psykisk utvikling, oppdragelse), ettersom disse endres.
- Bidra til at foreldrene kan utøve eller utvikle den kompetansen de allerede innehar. Eventuelt å endre forhold i egen livssituasjon som hindrer utøvelse av god omsorg (parforhold, rusmisbruk, psykisk helse og lignende).
- Være en ramme (hjelp) til å utøve eksisterende omsorgskompetanse, eller hjelp til å skaffe nye rammer (ramme kan da være bolig, økonomi, arbeid, barnehage, avlastning, sosialt nettverk).

- Være en fysisk beskyttelse i forhold til familier som er utsatt for vold og trusler om vold.
- Gi familier fra etniske minoriteter mulighet til å lære hvordan det norske samfunnet fungerer når det gjelder rettigheter og plikter, hva som forventes av dem som foreldre i det norske samfunn, norskopplæring og hjelp til å forene egen og norske kultur.

2.4 Metoder i arbeidet

Institusjonen driver miljøterapeutisk arbeid. Larsen (2004) definerer miljøterapi som et arbeid som handler om å legge til rette eller organisere slik at forandring og utvikling blir mulig. Altså at man skal skape muligheter for at klienten i sin situasjon kan arbeide med sin forandring og utvikling. Kort fortalt går det miljøterapeutiske behandlingen ut på å tilrettelegge de psykologiske, sosiale og materielle forholdene rundt familien, slik at man gir foreldrene rom for å jobbe med utvikling og endring (Larsen 2004).

Larsen (2004) påpeker at god miljøterapi krever av et differensiert tilbud til de ulike familiene. Selv om mange av familiene har samme type problemer, er de ulike individer i familien med ulike ressurser og måter å møte problemene på. Larsen (2004) mener at det ikke er metoden alene som gjør at familien får et bedre liv. Relasjonen og møte mellom familien og miljøterapeuten er det som etter hans mening har størst helende kraft. Miljøterapi har i følge Larsen (2004) en grunnleggende tanke om at relasjonen er det bærende element i behandlingen. Det er gjennom å ha en relasjon til et annet menneske man kan hjelpe det med å endre seg. Institusjonen legger stor vekt på å skape kontakt og en sterk *relasjon* til hver enkelt beboer og mener at en nær relasjon er en forutsetning for alt endrings- og utviklingsarbeid.

RGH ønsker å gi *hjelp til selvhjelp*. Mange av beboerne har et stort og sammensatt hjelpebehov. Mange mestrer ikke oppgaver som å bestille en legetime, holde avtaler eller betale regninger. Ofte kan beboernes kunnskaper i norsk og om det norske samfunn være mangelfulle, og de forstår ikke hva som forventes av dem. Et av målene for oppholdet er at de gradvis skal mestre dette selv. Mange av familiene vil aldri nå et mål om 100 % å mestre sitt eget liv. De vil i lang tid være avhengig av hjelp fra ulike offentlige instanser. Institusjonen

ønsker å gi familiene mulighet til å mestre mest mulig av sitt eget liv, og oppleve en stolthet over de områdene de mestrer.

2.5 Oppsummering om Rachel Grepp Heimen

Målgruppen til institusjonen er familier i en vanskelig livssituasjon som mangler ressurser til å mestre denne på egenhånd. For mange av familiene vil endringer av mestringsressursene kunne bidra til endring i deres livssituasjon og barnas omsorgssituasjon. Det er et stort spenn i målgruppens alder, bakgrunn og problematikk.

Endringsarbeidet skjer som en integrert del av det miljøterapeutiske arbeidet, men også gjennom individuell oppfølging, grupper og i fellesmiljøet. Målet er blant annet å være en ramme og en hjelp til å skaffe nye rammer, dette kan være bolig, økonomi, nettverk, arbeid, barnehage og lignende.

Institusjonen vektlegger *relasjon* og *hjelp til selvhjelp* i sitt arbeid.

KAPITTEL 3 TEORETISK FORSTÅELESERAMME

I dette kapittelet vil jeg presentere teori som omfatter grunnlagstenkning for det empiriske materialet, samt teori som mer direkte vil være rettet mot analysen. Jeg mener at grunnlagstenkningen er viktig da den virker inn på forståelsen av empirien. Mitt fokus ligger på hvordan ulike ressurser bidrar til mestring av informantenes livssituasjon før og nå, og betydningen av oppholdet på institusjonen.

3.1 Innledende refleksjoner rundt mestring og mestringsressurser

Jeg har valgt mestring som det sentrale overordnede teoretiske utgangspunkt. De endelige teorivalgene ble gjort etter at intervjuene var skrevet ut og jeg har vekslet mellom å se på teori, empiri og egen forståelse.

Larsen (2004) skriver at mestring er hva individet gjør og ressurser er hva individet har. Mestringsressurser blir med denne forståelsen det man har (ressurser) som bidrar til hvordan man handler (mestrer). Med denne forståelse blir ressursene viktig for å kunne mestre, dette samstemmer med Antonovsky (2000) forståelse av mestring som tar utgangspunkt i individets tilgjengelige ressurser.

Jeg vil belyse tre mestringsressurser som jeg mener vil kunne øke mestring og som gjensidig vil kunne påvirke (og til en viss grad gå over i) hverandre. Mulige endringer av disse ressursene hos informanten vil jeg drøfte i empirien. Antonovsky (2000) påpeker at dersom man skårer høyt på den ene faktoren, så har man gjerne litt av det andre også. Disse er:

- **Selvopplevelse:** Er den forestilling en har om seg selv, og hvordan en verdsetter seg selv. Om å ha tro på egne ressurser og evner, er optimistisk og ikke er bekymringsfull (Håkonsen 1998). Håp er også et trekk ved selvopplevelsen (Antonovsky 200)
- **Nettverk i form av sosial støtte:** Om man har nære venner og et sosialt nettverk som oppleves som støttende. Det handler videre om at vi utveksler og bytter ulike former for hjelp og støtte i vår samhandling med andre mennesker. Vårt sosiale nettverk består altså av relasjoner som bidrar med ressurser i vårt liv slik at vi kan mestre livets utfordringer på en konstruktiv måte (Fyrand 2005:16).
- **Rammer:** Handler i denne studien om bosted, jobb, utdanning/skole og penger.

I følge Levin (2004) er ikke analyseenheten i sosialt arbeid endimensjonal, men man er ute etter å fange opp både enkeltmennesket og dets forhold til samfunnet; ”personen i situasjonen”. Mestring kan forstås som personlig med fokus på individet som mestrer situasjonen, og som prosess med fokus på samspillet mellom individet og omgivelsene. Lazarus (1999) hevder at for å få et helhetlig bilde av mestring må begge perspektivene trekkes inn. I denne studien belyser jeg den gjensidige påvirkningen mellom mestringsressursene som både omhandler individ og omgivelser.

3.2 Mestringsbegrepet i denne studien

Jeg vil her presentere mestring som begrep før jeg går inn på mestring som prosess, mestringsstrategier og Antonovskys forståelse av mestring.

I vanlig dagligtale blir begrepet mestring brukt som om det er et entydig begrep. I både norsk og internasjonal faglitteratur tillegges begrepet mestring ulike betydninger. Dette ser jeg har å gjøre med ulike perspektiver og med oversettelsen av engelske ord. Når jeg ser nærmere på vår egen anvendelse av ordet kan jeg se at det også her benyttes på ulike måter. Det snakkes om mestringsstrategier, mestringstiltak, mestringsevne, egenmestring osv. På engelsk skilles det ofte mellom *mastery* og *coping*, men betydningene er ikke entydige. *Mastery* forstår jeg handler om en konkret ferdighet, mens slik jeg forstår *coping* handler det om å mestre vanskelige situasjoner og å takle vanskelige følelser. Lazarus og Folkman (1991) skriver at mestring handler om atferd som forsøker å mestre de krav som en person opplever som vanskelige og som overstiger ens ressurser. Ressurser til å mestre blir med denne forståelsen viktig for mestring, det er her mitt fokus ligger.

Mestringsbegrepet er i litteraturen ofte knyttet til stressbegrepet, hvor stress er en ytre påført livsbelastning (for eksempel en vanskelig livssituasjon) og hvor mestring handler om i hvilken grad man er i stand til å møte denne belastningen (Lazarus og Folkman 1984). Stress blir betraktet som en transaksjon mellom personens ressurser og miljøets krav, hvor hva som oppleves som stressende er personavhengig. Mestringsbegrepet er ikke knyttet til resultatet, men til prosessen, de anstrengelser man gjør for å forholde seg til situasjonen (Lazarus og Folkman 1984).

Det finnes ingen enhetlig definisjon av mestringsbegrepet. Felles synes å være at mestring handler om å forandre forholdene som gir problemer, omtolke forholdene eller lære seg å leve med forholdene. Mestring er ulike typer atferd og psykologiske prosesser som individet tar i bruk når deres ressurser stilles på prøve (Lazarus og Folkman 1984). Med mestring forsøker man i følge Lazarus og Folkman (1991) å oppnå kontroll over egen livssituasjon. Halvorsen (1996) beskriver mestring som evnen til å overvinne eller tilpasse seg en vanskelig livssituasjon.

Mestring som en prosess - Lazarus og Folkmans mestringsteori

Mennesker reagerer forskjellig på livets utfordringer. Lazarus og Folkman (1991) beskriver mestring som individets måte å forholde seg til å løse en situasjon eller hendelse som medfølger mistrivsel, ubehag eller trussel mot ens egen integritet. En potensiell stressfaktor vurderes i hvilken grad den er positiv, irrelevant eller virker stressende inn på ens eget velvære (primærvurdering). Den stressende hendelsen kan videre sees som en skade, trussel eller en utfordring. Med utgangspunkt i tilgjengelige mestringsressurser vil en kunne vurdere hva en kan gjøre i forhold til denne hendelsen, hva det vil koste og hvilke utfall en kan forvente (sekundærvurdering). Personen vurderer om noe kan gjøres eller om han/hun må godta situasjonen slik den er. Sekundærvurderingen er bakgrunnen for valg av mestringsstrategier. Her skiller Lazarus og Folkman (1991) mellom problemfokuset mestring og emosjonelt fokusert mestring hvor de påpeker at det er viktig å velge en mestringsstrategi som passer til situasjonen. Valg av mestringsstrategi handler også om hvilke mestringsressurser vedkommende har tilgjengelig.

Lazarus og Folkman (1991) skriver at problemfokuset mestring innebærer at individet setter fokus på den aktuelle situasjonen og søker å endre, avslutte eller løse de vanskeligheter eller problemer som er forbundet med denne. Med dette forstår jeg at problemfokuset mestring er aktivitetsrettet og hvor alle strategier tar sikte på å endre den konkrete vanskelige situasjonen. Håkonsen (1998) sier at vi ved problemfokuset mestring søker å løse problemet med atferd som vi har lært eller fått erfaring med tidligere. Det er med andre ord en mestringsstrategi vi ofte kan lære og en evne som da vil øke jo mer erfaring en får. Dette ser jeg vil være aktuelt på familiesenter hvor foreldrene for eksempel vil kunne få hjelp til å lære seg å håndtere egen

livssituasjon og problemsituasjoner. Jo mer erfaring personen får med å håndtere situasjoner, til å analysere og forstå et problemområde i stressituasjoner, desto større blir evnen.

Emosjonelt fokusert mestring innebærer i følge Lazarus og Folkman (1991) at individet fokuserer på de emosjonelle problemer som er knyttet til en situasjon eller hendelse og søker å redusere eller eliminere det emosjonelle ubehaget uten å forandre situasjonen. Denne formen for mestring innebærer bruk av «forsvarsmekanismer» som er et forsvar mot den angsten menneske opplever når deres selvopplevelse er truet (Bunkholdt 2002). Ved alvorlige stressopplevelser skriver Bunkholdt (2002) at forsvarsmekanismene vil kunne hjelpe oss med en gradvis tilpasning av de ytre realiteter. Samtidig kan de også bidra til at en person benekter realitetene og opplever et fortrenget verdensbilde. Bunkholdt (2002) nevner følgende forsvarsmekanismer: Fortregning, fornektning, regresjon, rasjonalisering, intellektualisering, regresjonsdannelse, projeksjon og forskyvning.

Fortregning dukket opp i den empiriske drøftingen og innebærer i følge Bunkholdt (2002) den mest vanlige og grunnleggende forsvarsmekanismen og innebærer at tanker, følelser eller opplevelser som føles truende for individets selvopplevelse blir skjøvet bort fra ens erkjennelse (fortregnet). Opplevelser som vedkommende ikke orker å vedkjenne seg, blir altså blokkert og ”glemte”. Dette ser jeg kan ha sammenheng med informantenes mangel på tilgjengelige ressurser til å løse problemene. Fortregning kan være en overlevelsesstrategi i en situasjon som oppleves som håpløs. Hjelp fra engasjerte og aksepterende profesjonelle eller nettverk kan imidlertid gi håp som kan bringe frem ressurser hos dem (Killèn 2004). Problemet med fortregning er at opplevelsen ikke blir borte, men fortsetter å eksistere i det underbevisste (Håkonsen 1998).

I følge Eide og Eide (1996) har følelser og mestring nær sammenheng. De understreker at det også er nær sammenheng mellom vurdering av den situasjonen man er i, og de følelsesmessige reaksjonene. Slik jeg forstår det vil informantene kunne mestrer ulikt etter hvordan de vurderer situasjonen. Hvis man tror man har gode sjanser for å bedre egen livssituasjon vil man kanskje mestrer bedre enn dersom man ikke tror det.

Den salutogenetiske teori

En av pionerene innen mestringsforskningen er Antonovsky som utviklet en teoretisk modell som han omtaler med begrepet salutogenese (Antonovsky 2000).

Gjærum mfl.(1998) påpeker at begrepene salutogenese og mestringsprosess ligger tett opp til hverandre, men at ordet salutogenese tydeligere markerer at man står ovenfor en annerledes måte å tenke på. Denne tankegangen søker etter årsaker til sunnhet og retter oppmerksomheten på brukernes ressurser og ikke kun på problemet. Å få klienten til og seg selv som en hel person, ikke bare se problemene vil styrke klientens selvopplevelse og gi ham en bedre tro på fremtiden (Antonovsky 2000).

I følge Antonovsky (2000) vil det være betydningsfullt å se på hvilke faktorer som bidrar til mestring, fremfor å se på årsaken til problemene. Det vil si at en fokuserer på mestringsressurser. I stedet for å lete etter løsninger oppmuntres vi til å lete etter til alle mulige ressurser som kan fremme en persons aktive tilpasning til miljøet.

Antonovsky (2000) var opptatt av våre mestringsressurser i møte med vanskelige situasjoner og innførte begrepet "*opplevelse av sammenheng*" som han sidestiller med mestring. For å oppnå en slik følelse av sammenheng i tilværelsen sier han at situasjonen må være forståelig og forutsigbar, man må ha tro på at man kan finne frem til løsninger ved å oppleve de nødvendige ressursene som situasjonen krever står til rådighet og finne mening i å forsøke å finne løsninger. Alle de ulike generelle mestringsressursene som et menneske har (selvopplevelse, nettverk, penger osv) har det til felles at de gjør det mulig å sette de utallige stressfaktorer vi bombarderes med, inn i en meningsfylt sammenheng.

Denne tenkningen åpner opp for å bevege seg bort fra å ha et fokus rettet mot det som man ikke mestrer, og over på et fokus som har mestringsressurser i fokus. Dette ligger til grunn for mitt valg av fokus på informantenes mestringsressurser. Tilgjengelige mestringsressurser vil kunne være avgjørende for hvordan informantene mestrer vanskelige situasjoner og belastninger (Antonovsky 2000). Målet med arbeidet vil være at man i fellesskap med klienten synliggjør de ressursene klienten har tilgjengelig slik at klienten selv kan tilpasse seg sin livssituasjon.

3.3 Selvopplevelse

Jeg vil her si noe om selvopplevelse som i følge Antonovsky (2000) er en sentral mestringsressurs. Han påpeker at manglende mestring kan føre til lav selvopplevelse og lav selvopplevelse kan føre til redusert mestring.

Mange har skrevet om selvopplevelse i ulike varianter. Av engelske lignende begreper har vi Banduras *self-efficacy*, Epsteins *self-concept*, Harters *self-esteem*, Bowlbys *internal working models* og Fonagys *reflective self*. Nær opp til det samme meningsinnholdet ligger også de norske ordene *selvbilde*, *selvfølelse* og *selvtillit*. Dette handler om den forestillingen og vurdering en har om seg selv, og hvordan en verdsetter seg selv, positivt eller negativt (Håkonsen 1998). Jeg benytter meg av denne noe overordnede forståelse av begrepet selvopplevelse.

Generelt sier Bunkholdt (2002) at begrepet selvopplevelse betegner hvordan en tenker om seg selv i henhold til alle sider som utseende, evner, kjønn, etnisk tilhørighet og nasjonalitet. Håkonsen (1998) sier at selvoppfatningen er både beskrivende og vurderende og den kan være ulik i ulike situasjoner. Informantene kan for eksempel oppleve seg forskjellig som venn, arbeidskollega, mor eller datter. Vi snakker da om en generell og en spesifikk selvoppfatning (Bunkholdt 2002). Den generelle selvoppfatningen kan for eksempel være ”jeg er en god venn” til å være mer spesifikk som ”jeg tar godt vare på vennene mine, jeg tilbringer tid sammen med dem og er oppmerksomme på deres behov”. Individet har et grunnleggende behov for en positiv selvoppfatning og for å føle seg verdsatt (Håkonsen 1998).

Germundsson (2006) påpeker at ens grunnleggende selvopplevelse direkte påvirker ens egne reaksjonsmønstre og handlingsvalg. Dypt inne i oss finner vi vår grunnleggende selvopplevelse som i følge er en av våre aller viktigste ressurser til mestring av motgang. Vår selvopplevelse forteller oss for eksempel at ”ingen skal ta knekken på meg”, ”jeg er sterk”, ”jeg kan” når vi møter motgang. Germundsson (2006).

En positiv selvopplevelse forstår jeg som å handle om å ha tro seg selv, på denne måten vil den bli en ressurs. Selvopplevelse i forhold til mestring handler i følge Bunkholdt (2002) om fremgangsmåter som kan bidra til å løse et problem og tiltro til at en er i stand til å sette fremgangsmåtene ut i livet. Med fremgangsmåte menes personens tanker og hva som kan

hjelpe: forberedelser til vanskelige situasjoner, årvåkenhet ovenfor vanskelige situasjoner, konkrete planer om hvordan man kan unngå fristelser osv (Bunkholdt 2002). Individer med en positiv selvopplevelse har lettere for å komme i kontakt med andre mennesker og føler at de løser oppgaver bedre enn andre (Håkonsen 1998).

Rustøen (2001) påpeker at persepsjon er sentralt i selvopplevelsen. I sin definisjon av selvopplevelse trekker hun frem egen oppfatning av seg selv, tolkning av andres reaksjoner på en selv og hvordan dette påvirker ens atferd. Håkonsen (1998) vektlegger også at det at selvoppfatningen dannes og blir påvirket gjennom samspill med andre. De erfaringene som har mest å si i denne sammenhengen, er erfaringer med å mestre noe. Bunkholdt (2002) skriver at det er viktig å bestrebe seg på å utløse ”gode sirkler” når man skal hjelpe personer til å mestre. Dette kan påvirke egen livssituasjon direkte og indirekte ved den økning i selvopplevelsen som også finner sted. Å se at man mestrer styrker selvopplevelsen og bidrar til at man fortsetter som igjen gir mer opplevelse av mestring. For den som forsøker å endre atferd, er det sannsynligvis viktigst å fokusere på det en får til, enn det en ikke får til (Bunkholdt 2002).

Informantene i denne studien var i en livssituasjon som var preget av håpløshet og manglende tiltro til seg selv og egne ressurser. Å hjelpe mennesker i en vanskelig livssituasjon til å få en bedre opplevelse av seg selv, er nødvendig. Det er neppe noen andre delmål som lar seg realisere hvis det ikke prioriteres å hjelpe personen med en bedre opplevelse av seg selv påpeker Killén (2004).

Jeg har i dette avsnittet sett på individets selvopplevelse og vil nå se nærmere på hva håp innebærer. Opplevelse av håp er et trekk ved selvoppfatningen til mennesker og er sentralt for mestring (Antonovsky 2000).

Håp - sentralt for mestring

Forskning på håp har fått størst fokus innen medisin og spesielt innen kreft og kreftforskning. Her handler det om pasienters håp hvor håpet er essensielt for at de skal kjempe videre til tross for at de er klar over sin egen overhengende død. Etter å ha gjennomført intervjuene og lest gjennom transkripsjonene oppdaget jeg at håp ble fremhevet hos flere av informantene. Et håp om å komme seg ut av den vanskelige situasjonen og et håp om et bedre liv.

Håp handler i denne sammenheng om informantenes ønske om en positiv utvikling for fremtiden og som en viktig drivkraft for å holde motet oppe og ikke gi opp. Håp beskrives som essensielt for menneskelig liv, en helende kraft og en sterk mestringsressurs, som gjør at situasjoner oppfattes mindre truende og at man selv oppfatter seg som mer kompetent (Lazarus og Folkman 1984). Håpet vil altså være en ressurs for informantene til å mestre.

Rustøen (2001) sier at håp er ansett som viktig for mestring av problemer og motgang ved at håp knyttes til det å se at fremtiden kan være positiv. I denne undersøkelsen har informantene kommet til institusjonen med bakgrunn i sin vanskelige livssituasjon. Plasseringen på institusjonen kan ha ført til tap av kontroll, tap av selvopplevelse, tap av sosiale relasjoner og tap av uavhengighet. Disse faktorene påpeker Rustøen (2001) kan føre til en opplevelse av håpløshet. Rustøen (2001) understreker at håpet gjør at man lettere vil mestre vanskelig livssituasjoner og hendelser i livet og er avgjørende for at man ikke vil gi opp. Håp kan gi mennesker styrke til å løse problemer.

Lynch (1974, etter Rustøen 2001) betrakter håp som den grunnleggende følelsen av at det er en vei ut at vanskelighetene, og at ting kan mestres. Håp blir her betraktet som en positiv ressurs, som følelsen av det mulige. Håp dannet er grunnlag for å mestre livsprosessen, og det er et utgangspunkt for hvordan vi handler og hvilke avgjørelser vi tar (Schneider 1980, etter Rustøen 2001).

Rustøen (2001) understreker betydningen av andre mennesker og sosialt nettverk for håp. Andre mennesker og spesielt de som står en nær kan gi støtte og oppmuntring, være villig til å lytte og gi trygghet. Tilstedeværelse av andre kan også minne en om at man ikke er alene og at man har noe å kjempe for (Rustøen 2001).

Håp er sentralt for mestring og gjør det meningsfullt for informantene å hente frem sine ressurser og forsøke å gjøre noe med situasjonen. Slik jeg ser det kan håp være drivkraften for informantene, uten håp de kanskje ikke se verdi i det å forsøke. Thorgaard (2006) sier at håp tar tid og at håp gir tro. Tro på at situasjonen kan endre seg, at det kan bli annerledes og bedre.

3.4 Nettverk

Jeg vil nå presentere nettverksbegrepet og er opptatt av det sosiale nettverket som en ressurs og betydningen av sosial støtte. Jeg vet ut fra psykologisk teori at kontakten med andre har en grunnleggende betydning for menneskets utvikling og selvopplevelse. Dette vil igjen påvirke hvordan informantene mestrer ut fra om de har noe form for sosial støtte (Fyrand 2005). Støttende nettverk er viktig for endring (Bunkholdt 2002). Med en slik forståelse er jeg opptatt av kvaliteten på nettverket og ikke kvantiteten.

Sosialt nettverk og sosial støtte

Sosialt nettverk handler om forhold og samhandling mellom mennesker. Nettverk defineres ofte som et mønster av relativt langvarige uformelle og selvstendige sosiale kontakter som samhandler mer eller mindre regelmessig med hverandre (Fyrand 2005).

Bø (1993) skriver at med nettverk menes et mønster av relativt varige, uformelle, selvberende sosiale kontakter. Han legger med andre ord vekt på at et nettverk dreier seg om relasjoner som har en viss varighet. Begrepet nettverk har også etter hvert blitt brukt om samhandling mellom mennesker på et mer formelt nivå. Fyrand (2005) påpeker at det er viktig å være bevisst at samhandling på et uformelt nivå representerer noe mer og mer spesielt, enn ressurser på formelt plan. Bø (1993) skiller her mellom primær- og sekundærrelasjoner. Med primærrelasjoner mener han de personene i ens liv som er viktige, som en samhandler med regelmessig på et uformelt plan. Deres funksjon sier Fyrand (2005) vil være å dekke følelsesmessige behov, omsorg og sosiale behov. Familie, nære venner og kollegaer er typiske eksempler på primærrelasjoner. Sekundærrelasjoner refererer derimot til fjernere kontaktpersoner, gjerne personer en har sjeldnere og mer formell kontakt med (Bø 1993). Fyrand (2005) skriver at sekundærrelasjoner er mer oppgave og saksorienterte hvor man ikke nødvendigvis kjenner hverandre så godt. Eks. naboer og aktiviteter som har blant annet med fritid og arbeid å gjøre danner utgangspunkt for slike grupper. Det er det uformelle nivået/primærrelasjonene jeg i hovedsak er opptatt av i denne studien. Bø (1993) påpeker at den kontakten som er av spesiell betydning er å ha en nær og fortrolig relasjon til én eller noen få andre.

Fyrand (2005) skiller mellom begrepene sosial støtte og sosialt nettverk. Hun kaller sosialt nettverk for strukturen, mens den sosiale støtten blir innholdet /funksjonen i nettverket. ”*Det sosiale nettverk består av relasjoner som bidrar med ressurser i vårt liv slik at vi kan mestre livets utfordringer på en konstruktiv måte*” (Fyrand 2005:37). Jeg vil benytte meg av denne forståelsen av sosiale nettverk som en ressurs for mestring. Jeg vil nå si litt om betydningen av denne støtten.

Betydningen av nettverk og sosial støtte

En ting er i hvilken grad det å ha et nettverk har sammenheng med opplevd mestring og kontroll i livet. En annen faktor er om dette nettverket på noen måte bidrar med støttende funksjoner som har sammenheng med det å mestre. I følge Bø (1993) er det ikke kvantiteten på relasjonene som er avgjørende, men kvaliteten. Sosial støtte er et viktig begrep i denne sammenheng. Bø (1993) refererer til sosial støtte, eller mangel på støtte til visse kvaliteter ved relasjonens innhold. Han skiller mellom:

- Emosjonell støtte – det å bli vist sympati, å bli vist at man er verdsatt.
- Instrumentell støtte – å kunne regne med praktisk hjelp, kunne låne osv.
- Informativ støtte – å bli tilført kunnskap, innsikt og ferdigheter.
- Vurderingsstøtte - å motta vurderinger av egen atferd og hjelp til å vurdere og løse problemsituasjoner.
- Materiell støtte – å motta signaler om at man er økonomisk trygg.

Schiefloe (1992) trekker frem tre typer forhold ved nettverk, knyttet til spørsmål om psykologisk og sosial tilpasning, om utveksling av tjeneste og materielle ressurser, og om mulighetene for å mobilisere støtte og hjelp i situasjoner hvor en ikke klarer seg på egenhånd. Ut i fra dette ser jeg at sosial støtte kan bety mye, blant annet følelsesmessig støtte og sosialt samvær, men også mer praktisk, økonomisk og mer rådgivende hjelp. Bø (1993) påpeker videre at strukturene, dvs. omfang, hyppighet, sammensetning osv. også er viktige fordi de gir mulighet for samhandling og influerer på kvaliteten av samhandlingene. Jeg ser som Bø (1993) at både innholdet i samhandlingene og de ulike relasjonene i våre sosiale nettverk kan være avgjørende når det gjelder mestring av dagliglivets problemer og tilpasning.

Bø (1993) påpeker at opplevelsen av å være del av et sosialt fellesskap er viktig for menneskets utvikling og selvopplevelse. Dette på godt og vondt avhengig av kvaliteten på de sosiale relasjonene. Med fellesskap sier Fyrand (2005) at det handler om samvær og kommunikasjon med andre som en person har stabil kontakt med.

Bø (1993) fremhever den grunnleggende betydningen sosial kontakt har for mennesker, særlig i positiv forstand. Og sikter til den støtte, omsorg og kontroll som formidles gjennom nettverksbåndene. Dette er forhold som fremstår som en ressurs i det de skaper en positiv selvopplevelse og trygghet. I tilknytning til dette påpeker Bø (1993) at det også er viktig å nevne at nettverksrelasjoner ikke nødvendigvis er positive, men også i en del tilfeller problemskapende: belastende, lite stimulerende og/eller undertrykkende. Eksempler på dette er situasjoner der dette nettverk på en måte stenger individet inne, gjennom sosial kontroll, urimelige ytelseskrav og manglende toleranse, dette kan gå ut over individets frihet og integritet. Nettverk synes å være av stor betydning for psykisk helse og trivsel. (Bø 1993).

Men det å inngå i et nettverk har også betydning for andre sider ved tilværelsen. Det er derimot ikke slik at man bare kan forsyne seg fra ressursene i det sosiale nettverket. Fyrand (2005) påpeker at perspektivet om sosial støtte forutsetter at individet utveksler og bytter ulike former for hjelp og støtte i dens samhandling med andre mennesker. En persons sosiale nettverk består av relasjoner som bidrar med ressurser slik at man kan mestre sine utfordringer på en konstruktiv måte (Fyrand 2005). Nettverket fungerer altså som en arena for bytte, der deltakerne både mottar og yter. Ikke bare gjelder dette følelser og emosjonell støtte, men også varer, tjenester, kunnskap, erfaringer og andre ressurser. Materielt kan dette gjelde penger, matvarer, bistand til reparasjoner og praktiske gjøremål, barnepass og lignende. Kunnskap, informasjon og rådgivning er også sentrale elementer som utveksles i nettverkssammenheng (Fyrand 2005).

Det er vanskelig å si noe med stor sikkerhet om hvordan et godt nettverk bør være. Felles for alle definisjoner som handler om nettverk finner jeg at det handler om personer man føler seg trygg på. I arbeidet med vanskeligstilte familier påpeker Killén (2004) tre ulike mønstre når det gjelder nettverk og familiens forhold til det:

- Isolert i forhold til nettverk: Mange har avvist eller blitt avvist at sitt nettverk. Å være en del av et støttende nettverk handler om både å gi og motta støtte. Familier som sliter kan ofte seg ha begrensede muligheter til å bidra til støtte, for eksempel i form av transport av barna til og fra fritidsaktiviteter. Enslige mødre uten utdanning stiller svakt, idet små økonomiske ressurser kan begrense dem i tilgang til nettverket.
- Den omfattende og langvarige kontakten familiene har hatt med hjelpeapparatet påvirker sannsynligvis også deres nettverksforhold. Avhengighet av det profesjonelle nettverket og manglende positivt sosialt nettverk forsterker sannsynligvis hverandre. Dette kan føre til en hindring til bedring av selvpålevelse. Det sosiale nettverket forblir svært begrenset, mens deres profesjonelle nettverk øker.
- Konfliktfylt forhold til et større og ofte belastet nettverk: Det kan dreie seg om belastede nettverk med omfattende rusproblemer hvor medlemmene fastholder hverandre i selvdestruktive livsformer. Alenemødre kan ha et lite nettverk eller ha nettverk som ikke gir støtte. Deres eneste alternativ til kontakt med andre enn barnet kan være dårlig fungerende besteforeldre og søsken, og/eller et sterkt rusavhengig miljø.

Som avslutning kan en si at nettverk og sosial støtte spiller en stor rolle for informantenes livssituasjon. Sosiale nettverk kan i følge Bø (1993) på den ene siden virke destruktivt ved å være stress- og problemskapende og på den andre siden være en positiv ressurs ved delt å hindre, dels lindre og delt være en hjelp til å mestre vanskeligheter (Bø 1993). Jeg kan se at stabile, mellommenneskelige relasjoner, sosial tilknytning og tilhørighet er av vesentlig betydning for informantenes tilværelse og livssituasjon. Fellesskap, trygghet og sosial forankring er begreper som benyttes for å beskrive slike tilstander. Det synes som at manglende relasjoner og sosial involvering fører til mistriksel og lavere opplevelse av mestring Schiefloe (1992).

Bunkholdt (2002) skriver at mennesket er sosiale vesen som realiserer seg selv i samspill med andre mennesker. Det er av grunnleggende betydning å være sammen med andre og i samspill med dem. For mental helse er det spesielt betydningsfullt med sosiale nettverk. Spesielt gjelder dette uformelle nettverk som består av familie, venner, slekt og naboer. Det må være en aktiv kontakt mellom menneskene for at nettverket skal fungere som ressurser til å håndtere problemer (Bunkholdt 2002). Hovedkonklusjonen er at støttende nettverk

representerer en viktig mestringsressurs fordi det muliggjør tilgang på informasjon og emosjonell bearbeiding samt muligheter for praktisk veiledning og hjelp. Et støttende nettverk fungerer som en ressurs i vanskelige og belastende livssituasjoner.

3.5 Rammer (bolig, jobb, skole og penger)

Jeg vil her si noe om rammene rundt informantene, i dette legger jeg bolig, tilknytning til jobb, skole og tilgang på penger. Jeg ser at tilknytning til jobb og skole spesielt vil henge sammen med nettverk, og at de vil kunne påvirke hverandre gjensidig.

Informantene har økonomiske belastninger, dårlige boforhold, stor mobilitet og arbeidsløshet eller andre problemer i forhold i forbindelse med arbeid. Omfanget av disse ytre problemene vil kunne være betydelige. I hvilken grad og på hvilke måter dette påvirker deres livssituasjon kan være vanskelig å vurdere.

Fattigdom ser jeg på som en faktor som kan føre til mindre mestring. Fattigdom bringer nye dagligdagse problemer og bekymringer inn i livet og gjør personen mer sårbar for andre, allerede tilstedeværende problemer, i tillegg til å være et konstant problem i seg selv (Wel m.fl. (2006). At individet bruker mestringsressursene sine på de daglige problemene fattigdommen skaper, gjør det vanskeligere å mestre fattigdommen. I Funksjonsevnestudien ble det avdekket at langtidsmottakere av sosialhjelp rapporterer lavere opplevelse av mestring enn normalbefolkningen (Wel m.fl. 2006). Jeg snakker om en relativ fattigdom, fordi fattigdomsgrensen hele tiden vil variere med inntektsnivået i befolkningen som helhet.

Mestring og kontroll over situasjonen kan tenkes å henge sammen med opplevelsen egen posisjon i samfunnet, ulike sosiale roller og identiteter. Det ser ut til at opplevelsen av kontroll er lavere jo lenger ned i det sosiale hierarkiet man befinner seg. Funksjonsevnestudien viser klar sammenheng mellom det å stå utenfor arbeidslivet og mindre nettverk. Mange empiriske funn kan vise til klare sammenhenger mellom nettverks og positive resultater på ulike levekårsområder, som utdanning, helse, livskvalitet, lav kriminalitet, det å komme seg i arbeid, økonomi og psykisk helse (Wel m.fl. 2006).

Backe-Hansen (2004) påpeker at sammenhengen mellom fattigdom og problemutvikling er komplisert. Generelt sier hun at fattigdom er en risikofaktor for problemutvikling og for en

livssituasjon preget av større utfordringer enn mange andre opplever (Backe-Hansen 2004). Skolegang, tilknytning til arbeidslivet har også stor betydning i denne sammenheng.

Det virker å være liten tvil om at fattigdom er belastende. Killén (2004) påpeker at forskning i stor grad tilsier at fattigdom både skaper stress og begrenser mestring. De fleste av informantene i denne undersøkelsen bor alene sammen med barna sine og er alene om det økonomiske og materielle rundt dette. Fire av de fem informantene lever på sosialhjelp eller annen form for trygd, og har lite utdanning utover ungdomsskole. Killén (2004) skriver at vi finner en høyere andel enslige mødre som ofte har ekstremt dårlig økonomi og ofte også dårlige boforhold. Det betyr samtidig ikke at en bedre økonomi nødvendigvis ville ført til positive endringer, men at det er en belastningsfaktor i familien er relativt sannsynlig.

At fire av informantene som er enslige mødre med lite utdanning er en utsatt gruppe i denne sammenheng, synes det å være liten tvil om. Den stadige opplevelsen av å komme til kort sammenlignet med andre kan påvirke opplevelsen av å mestre. Håkonsen (1998) skriver at for de fleste mennesker er arbeidet er sterk faktor som bidrar til positiv selvopplevelse. Sammen med andre viktige forhold i livet, som familie, venner og fritidsaktiviteter, er arbeidet med å fortelle en selv og andre hvem jeg er og hva jeg er verdt. I vår vestlige kultur er arbeidet høyt verdsatt. Arbeid bidrar både til inntekt og til sosial integrering. Arbeid kan gi tilhørighet og fellesskap, der bidrar til å opprettholde selvopplevelsen og gir individet muligheter til å disponere egne ressurser (Håkonsen 1998).

Elstad (2000) viser i sin rapport til funn som fremhever at sosial sosialhjelpmottakere har lavere opplevelse av mestring enn normalbefolkningen og at mange rapporterer om lav selvopplevelse. Undersøkelser viser stor enighet i at det å stå utenfor arbeidslivet henger sammen med selvopplevelse. Dette går på ulike måter ut over ens nettverk. Det ene er den lave selvfølelsen, det andre er at arbeidsplassen er for mange en sosial arena hvor man blir kjent og tilbringer mye tid. Utdanning har også sammenheng med mestring og selvopplevelse (Elstad 2000).

3.6 Endring

Jeg vil her si noe om endring da jeg er ute etter å se om informantene har hatt en endring av mestringsressurser etter oppholdet på institusjonen.

Begrepene utvikling og forandring brukes ofte om hverandre i dagligtalen. Larsen (2004) påpeker at mens utvikling ofte er en relativt smertefri prosess, innebærer forandring at man må gi opp noe, som på tross av at det har vært negativt, har gitt en viss trygghet som strategi i et overlevelsesperspektiv.

Levin (2004) påpeker at sosialt arbeid er et praktisk og et handlingsrettet fagområde som har arbeider mot utvikling og endring. Handling er et viktig element i sosialt arbeid og fører til endring. I sosialt arbeid inneholder alle arbeidssituasjoner en eller annen form for endring samtidig som den inneholder forholdet mellom individ/gruppe og samfunn. Levin (2004) sier at de tre elementene: individ/gruppe – samfunn – endring inngår i sosialarbeiderens arbeidsområde. Uttrykket ”personen i situasjonen” er et uttrykk for spenningsfeltet mellom forholdet individ og samfunn. Sosialarbeiderens oppgave er å hjelpe klienten med å endre seg og/eller sin situasjon.

Informantene i denne studien befant seg i en mer eller mindre vanskelig livssituasjon før de flyttet til institusjonen. Sosialarbeiderne på institusjonen skulle hjelpe til med å endre på denne. Jeg har en forståelse av at det er viktig med realistiske forventinger til endring hos familiene og at det ofte vil kreve arbeid over tid. Både fra hjelpere, men også ikke minst fra klientene selv. Den endringen det er snakk om er å få klienten til å hjelpe seg selv. For å oppnå dette er det grunnleggende at klienten har en opplevelse av sammenheng (Antonovsky 2000), altså ser selv behov for endring, har ressurser tilgjengelig og er involvert i prosessen. Endringen innebærer i følge Larsen (2004) at en skal hjelpe klienten å bevege seg fra ett punkt til et annet. Ofte er den endringen en får til, nokså liten, men små endringer kan ofte føre med seg flere (Larsen 2004). Dette synes jeg viser seg i mitt empiriske materiale, hvor for eksempel endringer i selvopplevelsen kan føre til endringer i nettverk osv.

3.7 Oppsummering teoretisk forståelse

Her vil jeg komme med en oppsummering av teorien, med tydelige poeng innrettet mot problemstillingen og empiri.

- Mestring handler om opplevelsen av kontroll over egen livssituasjon og av de utfordringer som man møter.

- Mestring er avhengig av hvor mange og hvor velfungerende mestringsressurser personen rår over (Antonovsky 2000). I denne studien er disse ens: selvpålevelse, støttende nettverk og rammer. For å øke mestring/opplevelse av sammenheng er det viktig å styrke individets ressurser (Antonovsky 2000, Lazarus og Folkman 1991).
- Skårer man høyt på den ene faktoren, så har man gjerne litt av det andre også (Antonovsky 2000). Mestringsressursene vil påvirke hverandre gjensidig og vil i så måte være en pågående prosess (Lazarus og Folkman 1991).
- Mestringsstrategier handler om hvordan man håndterer problemer. Vi kan skille mellom strategier som er rettet mot en selv og de som er rettet mot omgivelsene, Å holde fast ved en bestemt mestringsstrategi, eks fortregning vil minske sjansene for mestring. Valg av mestringsstrategi handler om hvilke mestringsressurser en har tilgjengelig.
- Fattigdom kan føre til mindre mestring og kan ofte forsterke opplevelsen av en livssituasjon som allerede er vanskelig. Fattigdom vil også kunne oppleves som er problem i seg selv.
- Tilknytning til skole og arbeidsliv og støttende nettverk er sterke faktorer som bidrar til positiv selvpålevelse (Håkonsen 1998).
- Selvpålevelse, sosial støtte og tilgang på penger og tilknytning til skole/arbeid henger nært sammen og er en gjensidig pågående prosess. Eks: Å ha jobb vil kunne føre til at man klarer seg økonomisk som igjen vil styrke selvpålevelsen som igjen vil kunne påvirke ens muligheter til å møte nye mennesker osv.

KAPITTEL 4 METODEVALG OG FORSKNINGSPROSESS

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for valg av metode og beskrive forskningsprosessen som jeg har vært igjennom. Hensikten er å få kunnskap og tidligere beboeres opplevelser før, under og etter oppholdet på institusjonen.

Samfunnsvitenskapelig metode handler i følge Johannesen, Tufte og Kristoffersen (2006) om hvordan vi går frem for å hente inn informasjon om virkeligheten og hvordan vi analyseres for å finne ut hva denne informasjonen forteller oss. Dette vil jeg vise ved å beskrive valg av metoder, praktisk gjennomføring av den kvalitative undersøkelsen og hvordan jeg har gått frem i analysen.

4.1 Valg av metoder

I dette avsnittet skal jeg redegjøre kort det valgte overordnede metodeperspektivet som er det hermeneutiske perspektiv, i følge Johannesen, Tufte og Kristoffersen (2006) handler det om å søke etter en helhetlig forståelse av menneskets livsverden. Jeg vil redegjøre for de metoder som er anvendt for å belyse problemstillingen hvor hovedmetoden er det kvalitative forskningsintervju. Et viktig valg er valget av undersøkelsesmetode hvor et hovedskille går mellom kvantitativ og kvalitativ metode (Halvorsen 2002). Ved å bruke en kvalitativ metode kunne jeg å gå i dybden og få en helhetsforståelse uten å legge for store begrensninger på de svar som informantene kunne gi. Jeg ønsket å benytte meg av en metode som kunne bidra til å presentere mangfold og nyanser. Med utgangspunkt i mine forskningsspørsmål, problemstilling og kunnskapsønske, samt i antatt tilgang på informanter, tidsaspekt og forskningstema, valgte jeg en kvalitativ tilnærming i studien.

Vitenskapsteoretisk perspektiv

Med vitenskapsteori forstår jeg at det handler om hvordan vi kommer frem til kunnskap og hva som kan regnes som sikker og gyldig kunnskap. En hovedretning innen vitenskapsteorien er i følge Halvorsen (2002) den hermeneutiske tradisjonen. Jeg vil benytte meg av en hermeneutisk tilnærming som vektlegger opplevelse og fortolkning av mening og hensikt (Halvorsen 2002).

Utviklingen av en teoretisk forståelsesramme for å belyse og å forstå empirien har vært en prosess gjennom hele forskningen. Johannessen, Tufte og Kristoffersen (2006) betegner den hermeneutiske sirkel hvor det vektlegges at det er stadig bevegelse mellom det som skal fortolkes og den konteksten eller situasjonen det fortolkes i, mellom det som skal fortolkes og den som fortolker sin egen forforståelse. Målet ser jeg er å få en større forståelse av innhold og mening hvor forståelsen utvides skritt for skritt.

Data i denne oppgaven ble fortolket og forstått med den forforståelse og referanseramme jeg har. Det betyr at jeg har en hermeneutisk tilnærming til det empiriske materialet, hvor jeg ville fokusere på et dypere meningsinnhold gjennom fortolkning. Hermeneutikken betyr i følge Johannessen, Tufte og Kristoffersen (2006) å tolke, oversette, tydeliggjøre, klargjøre, forklare og si. Enhver tekstanalytisk form er en hermeneutisk metode (Kvale 1997). Med hermeneutikk forstår jeg at det innebærer en beskrivende og reflekterende holdning til dataene. Det som er interessant i denne oppgaven er hvordan informantene opplevde institusjonsoppholdet og mestring før og etter.

Det kvalitative forskningsintervju

Det kvalitative forskningsintervjuet er valgt som tilnærming til problemstillingen fordi denne studien søker en helhetlig dybdekunnskap fra de personene som har erfart problemstillingene. Den mest hensiktsmessige måten å få kunnskap om dette på, var at de tidligere beboerne selv fortalte om sine erfaringer. Kvale (1997) sier at formålet med det kvalitative forskningsintervjuet er å innhente beskrivelser av intervjupersonens livsverden, særlig med hensyn til tolkninger av meningen med fenomenene som blir beskrevet. Intervjuene gav meg innsikt i deres tanker, erfaringer og følelser, samt den livssituasjonen de lever.

Det kvalitative forskningsintervju er særlig velegnet for å anvende ledende spørsmål for gjennomgående å sjekke intervjuvarenes reliabilitet, samt å verifisere intervjuerens tolkninger (Kvale 1997). Dette har vært aktuelt i denne studien og har gjort det lettere å undersøke om jeg har oppfattet meningsinnholdet slik informanten har ment det da jeg har stilt spørsmål på ulike måter om de samme temaene. Jeg brukte ledende spørsmål der jeg henviste til noe informanten har sagt tidligere og bedt om utfyllende svar. Intervjuene gav meg muligheten for utdypende svar, reformulere spørsmål som var uklare og å gå videre på

interessante vinklinger eller historier som dukket opp. Intervju som metode ga meg også et lite inntrykk av hvordan informantene var som personer, og hvordan de bodde, de gangene hvor intervjuet foregikk hjemme hos informanten.

Intervjuene gav rom for at informantene kunne komme med egne oppfatninger og mening blir belyst ut ifra informantenes eget perspektiv, slik den vokser ut ifra deres livserfaring. Her påpeker Kvale (1997) at det søkes ikke årsaksforklaringer, men den direkte erfaring, kunnskap og forståelse slik den fremstår for dem som selv har erfart den aktuelle virkeligheten. Samtalens formål er forståelse (Kvale 1997). Dette synes jeg er viktig i denne studien hvor er jeg ute etter å forstå informantenes opplevelse og ikke eventuelle andre årsaksforklaringer.

Intervjuetype

En bestemt form for forskningsintervju er det halvstrukturerte intervjuet som er en konversasjon som har en viss struktur og som har en hensikt og en retning (Kvale 1997). Det halvstrukturerte intervjuet gav meg muligheten til å ha en blanding av forhåndsbestemte og åpne spørsmål samtidig som jeg fikk mulighet til å få dybdeinformasjon i forhold til temaer jeg som forsker spurte om eller som ble brakt på bane av informanten selv.

Før jeg startet med intervjuene hadde jeg laget en delvis strukturert intervjuguide som jeg benyttet meg av. I et delvis strukturert intervju har man en overordnet intervjuguide som utgangspunkt for intervjuet, mens spørsmål, temaer og rekkefølge kan variere (Johannessen, Tufte, Kristoffersen 2006). Intervjuguiden ble først testet ut på en kvinne som bodde på institusjonen som var under utflytting. Hun var villig til å hjelpe meg med å prøve ut spørsmålene. Etter dette prøveintervjuet fant jeg ut at noen av spørsmålene var vanskelig formulert og at jeg hadde noen spørsmål som var ulikt formulert, men som gav de samme svarene. Jeg endret på dette. Ut over dette gjorde jeg små justeringer underveis.

Det varierte hvor mye jeg benyttet meg av intervjuguiden da mye av det jeg hadde skrevet ned kunne komme som naturlige svar i en lengre beskrivelse hos informantene. Det var viktig å ha en viss struktur, jo mer strukturert intervjusituasjonen er, jo lettere er det og strukturerer og analysere intervjuet senere (Kvale 1997). Jeg var samtidig bevisst på at hensikten studien var

å forstå informantenes opplevelse og erfaringer og at det dermed var det min oppgave å styre samtalen så lite som mulig og la informanten føre ordet.

To av informantene snakket godt norsk og var veldig pratsomme. De gav utfyllende svar og det ble dermed ikke nødvendig for meg å stille de så mange spørsmål. En av informantene snakket ikke så godt norsk og gav korte og lite fyldige svar. Jeg forsøkte å stille åpne spørsmål, men svarene ble allikevel ikke spesielt utfyllende. I denne situasjonen fant jeg det best å forholde meg til å bruke spørsmålene i intervjuguiden. Jeg var bevisst på å ikke stille ja-/nei-spørsmål eller spørsmål som kunne virke veldig ledende, jeg stilte åpne spørsmål hvor jeg hadde mer spesifiserte underspørsmål. Jeg jobbet lenge med å utarbeide en intervjuguide som jeg følte ville få frem det jeg var ute etter. Jeg ville få frem opplevelser og erfaringer, ikke meninger.

En kritikk til min egen intervjuguide som jeg oppdaget under analysearbeidet, er at den er veldig omfattende. Jeg ønsket å få opplysninger om mye samtidig som jeg ønsket å gå i dybden. Jeg har underveis jobbet med å konkretisere mine problemstillinger, tatt valg og avgrensninger av materialet jeg satt med for å holde meg innenfor oppgavens omfang.

Retrospektiv metode

I denne studien har informantene blitt intervjuet om opplevelser om i dag, men også om situasjonen før de flyttet inn på institusjonen og om selve oppholdet på institusjonen. Metodisk kalles dette tidsdesign og i og med at informantene reiser tilbake i tid sammen med meg blir det retrospektivt (Ringdal 2001). Tidsdesign har to hovedformål: Beskrive og forklare stabilitet og endring.

Jeg vil ikke gå dypt inn i forståelsen av denne type design med årsak-/effekt-analyse, men vil vise en overordnet forståelse om at det er særlig utfordringer knyttet til retrospektiv metode. I tillegg til at man kan glemme hendelser, følelser og meninger fra tidligere tid, ser jeg at det være et hovedproblem at retrospektive intervjuer gjenkaller fortiden via et filter av opplevelser og tenkemåter som personene har tilegnet seg senere i livet (Repstad 1997). Jeg ser likevel at metoden er relevant for å få mulig innblikk i opplevelsen av endring og opplevelsen av oppholdet. Jeg ser at det kan være mange ulike årsaker til endring av informantenes livssituasjon, for eksempel naturlig modning og utvikling. Jeg er også bevisst

på at opplevelsen av oppholdet og å ha fått noe ut av oppholdet vil kunne blant annet være farget av hvordan informantene har det i dag og erfaringene de har gjort seg siden de flyttet ut. Dette er altså mulige feilkilder, men undersøkelsen med den tidsbegrensning jeg hadde lot seg vanskelig gjennomføre på annen måte. Det er informantenes opplevelse og erfaringer jeg er ute etter. Jeg er bevisst på at mange ulike faktorer spiller inn, både på samfunns- og individnivå.

4.2 Gjennomføring av den kvalitative undersøkelsen

Jeg vil i dette avsnittet beskrive den praktiske gjennomføringen av den kvalitative undersøkelsen og vise til valg og overveielser som ble gjort underveis.

Søknad om tillatelse

Søknad om tillatelse ble sendt inn til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Jeg fikk godkjenning den 16.10.2008. Studien er gjennomført i tråd med NSD sine forutsetninger for godkjenning (se vedlegg 4).

Utvalg

Johannessen, Tufte, Kristoffersen (2006) sier at det som regel er lite aktuelt å rekruttere informantene tilfeldig ved kvalitative undersøkelser. Hensikten med kvalitative studier som denne er å generere overførbar kunnskap samt å få mer utfyllende kunnskap om fenomenet, hvor formålet var å få høyest mulig kvalitativt innhold i informasjonen. Dette kalles for strategisk utvelging av informanter (Johannessen, Tufte, Kristoffersen 2006).

Jeg hadde bestemt meg for hvilken gruppe studien skulle rette seg mot for å samle inn nødvendig data. Det neste steget var å velge ut personer fra målgruppen som skulle delta i studien. Jeg valgte en kriteriebasert utvelging med bakgrunn i mine problemstillinger og hva som jeg anså som mest hensiktsmessig og praktisk gjennomførbart. Ved kriteriebasert utvelging velges informanter som oppfyller spesielle kriterier (Johannessen, Tufte, Kristoffersen 2006). Jeg satte følgende kriterier til informantene:

- *Informantene må ha bodd på RGH minst to år tilbake i tid.* Dette kriteriet satte jeg fordi jeg selv har vært ansatt som miljøterapeut på institusjonen de siste to årene. Jeg ønsket ikke å påvirke informantene ved å ha en relasjon til dem fra tidligere. Jeg ønsket også at det skulle gått en stund siden de bodde på institusjonen slik at de hadde fått litt avstand til og dannet seg noen tanker om oppholdet, samtidig som de hadde stått på egne ben utenfor institusjonen en stund. Dette kriteriet endret seg noe underveis. To av informantene hadde jeg møtt mens jeg jobbet på institusjonen, den gang som ekstravakt. Informantene var klar over dette og kjente meg igjen, de flyttet ut kort tid etter at jeg begynte mitt arbeid der og jeg hadde ingen spesiell relasjon til eller var særlig involvert i arbeidet rundt disse tidligere beboerne.
- *Informantene må ha bodd på institusjonen i minst seks måneder.* Dette kriteriet satte jeg fordi jeg ønsket at de skulle ha bodd på RGH i en viss varighet for dermed å kunne ha større potensial til å si noe om oppholdet og at det skal kunne ha hatt noen påvirkning på dem.
- *Informantene må ha blitt plassert av en barneverntjeneste.* Noen av familiene som bor på RGH blir plassert av sosialtjenesten, ofte på grunn av mangel på bolig. De har ikke den samme handlings-/tiltaksplanen som de som blir plassert av barneverntjenesten, hvor arbeidet er mer målrettet. Dermed utelukket jeg personer som var plassert av andre instanser enn barneverntjenester.
- *Informantene må kunne snakke og forstå norsk.* Jeg hadde ikke ressurser til å bruke tolk.
- *Informantene må være kvinner.* For å kunne sikre konfidensialitet da det har vært få menn bosatt på institusjonen.

Videre ønsket jeg også å ha en kombinasjon av etnisk norske og ikke etnisk norske. To av informantene var etnisk norsk og tre informanter er født i land utenfor Europa. Funnene i materialet tyder på at dette ikke var et viktig kriterium i denne studien.

Jeg måtte stille meg selv spørsmål om hvor mange informanter jeg trengte for å belyse problemstillingene i tilstrekkelig grad. Med tanke på hvor mange intervjuer det var praktisk mulig å gjennomføre med den tiden jeg hadde til rådighet, ønsket jeg å intervju seks informanter som var villige til å dele sine erfaringer med meg. Jeg antok at dette ville gjøre

det mulig å si noe om informantenes generelle opplevelse og erfaringer samtidig som det ga mulighet til å kunne gå dypt nok ned i hver enkelt informants fortelling. Jeg hadde to frafall i undersøkelsen og stiller meg spørsmål om disse hadde dårligere erfaringer eller kanskje det ikke gikk så bra med dem.

Neste ledd var å finne ut hvilke av de tidligere beboerne som falt under kriteriene og trakk ut seks tilfeldige navn. Noen av disse hadde ikke institusjonen tilgang på adressene til og noen fikk jeg opplyst hadde flyttet ut av landet, dermed ble et nytt kriterium at de måtte være bosatt i Oslo eller omegn. Jeg sendte deretter ut informasjonsbrevet til disse informantene. Etter en stund hadde jeg ikke fått noen svar. Jeg fikk styrer ved institusjonen til å ringe til disse. De fleste virket svært positive til å delta, kun en sa nei. En møtte ikke opp til avtalt intervju. Utvalget av informanter består til slutt av fem kvinner som har bodd på RGH i en periode på over seks måneder en gang i løpet av de to til fem siste år. Grunnet tidsaspektet og en del frem og tilbake på avtaler med informantene endte jeg opp med fem informanter. Flere av informantene gav fyldige svar og jeg opplevde at jeg fikk svar på det jeg ønsket.

Intervjusituasjonen

Intervjuene startet med at vi møttes der intervjupersonene ønsket å møtes, to møtte jeg på kafé, to var jeg hjemme hos og en møtte jeg på et atskilt kontor som tilhører institusjonen. I en forskningssituasjon er det opp til intervjueren på kort tid å skape en kontakt som gjør det mulig å komme lengre enn til rene høflighetsfraser og meningsutvekslinger (Kvale 1997). Jeg ønsket å etablere en atmosfære hvor informanten følte seg komfortabel og trygg nok til å snakke fritt om egne opplevelser og følelser. Samtidig var jeg bevisst på ikke å gå inn i tema som kunne oppleves som spesielt vanskelig og sårt. Jeg var opptatt av å sitte en plass som var rolig for å være sikker på at det ikke ville bli bakgrunnsstøy på båndopptaket.

Før selve intervjuet startet hadde vi en uformell samtale og presentasjon hvor jeg gav informasjon om studien og dens formål, jeg understreket at de ville bli anonymisert. Jeg informerte om at intervjuene ville bli tatt opp på lydbånd og at jeg ville ta noen notater underveis. Ingen av informantene hadde noe i mot lydbåndopptak. Jeg spurte også om de hadde noen spørsmål. Informantene ble spurt om jeg kunne få kontakte de igjen over telefon

dersom det var noe som var uklart for meg, dette ble ikke nødvendig. Intervjuene varte fra 45 minutter til det lengste som varte i over to timer.

Intervjuet ble innledet med en presentasjon hvor de ble bedt om å fortelle litt om seg selv. Etter dette beveget vi oss mer inn på aktuelle områder av deres erfaringer. Informantene holdt seg i stor grad til tema. Jeg opplevde at informantene var åpne og ga av seg selv. Jeg fokuserte på å la informantene snakke så fritt som mulig uten å bryte av for ofte. Jeg la derimot noen føringer i mine spørsmål ved ikke å følge opp utsagn som bevegde seg bort fra tema som jeg var interessert i og ved å fokusere på andre utsagn som var interessante. Jeg ønsket å forstå innholdet i det som ble sagt og ba om utdyping av enkelte svar når jeg ikke helt forstod hva informanten mente eller svaret virket ufullendt. Jeg var opptatt av å lytte aktivt, vise genuin interesse, forståelse og respekt for det informanten fortalte meg.

Bruk av lydopptaker

Jeg brukte lydopptaker under intervjuene, noe samtlige av informantene synes var greit. Jeg opplevde at det å bruke lydbånd gjorde det lettere for meg å konsentrere meg om og lytte til hva som ble sagt i stedet for at jeg ble sittende å skrive. Jeg fikk også tilgang til gode utsagn og sitater. En mulig svakhet ved å bruke lydopptaker kan i følge Kvale (1997) være at informanten for eksempel lettere føler intervjuet som et avhør med formell karakter, noe som vil kunne svekke muligheten til å gå i dybden på personlige erfaringer. Kvaliteten på lydbåndopptakene varierte. Før intervjuet startet testet jeg ut sammen med informanten hvordan lydbåndopptaket hørtes ut. Den ene informanten snakket veldig lavt, selv etter at jeg ba henne forsøke å snakke høyere, noe som gjorde det vanskelig under transkriberingen. Dette merket jeg tidlig og gjorde dermed en del notater underveis. Jeg brukte lydbåndopptaker med kassett, ved flere gjennomhøringer av samme intervju ble det etter hvert mer utydelig på grunn av båndslitasje. Til tross for dette klarte jeg i stor grad få med meg det som ble sagt i samtlige av intervjuene, men ser fordelene av å bruke mer robust teknologi ved senere intervjuer (f.eks. digital diktafon).

4.3 Forskningsetiske refleksjoner

All virksomhet som får konsekvenser for andre mennesker må bedømmes ut fra etiske standarder (Johannessen, Tuft, Kristoffersen 2006). Spesielt ser jeg at det å være bevisst

etiske spørsmål gjør seg gjeldende i samfunnsforskningen, fordi denne typen forskning så direkte berører enkeltmennesker og forhold mellom mennesker.

Denne studiens informanter er mennesker som i varierende grad har befunnet seg i en vanskelig livssituasjon. De er tidligere brukere ved en institusjon hvor de har vært plassert i varierende grad av frivillighet og hvor de har vært i behov for råd og veiledning i deres foreldre- voksenrolle og hjelp til å endre sin livssituasjon. Informantene kan fortsatt befinne i sårbare situasjoner og/eller ha sårbare minner knyttet til tiden på institusjon. I de etiske retningslinjene presiseres det at forskere har et spesielt ansvar for utsatte gruppers interesser i løpet av hele forskningsprosessen. Dette ansvaret har jeg vært bevisst og mener jeg det kan forsvares med at innholdet i oppgaven forsøker å få frem det som gjør informantene sterke og i stand til å mestre.

Litteraturen er klar på at det kan skilles mellom tre sentrale forskningsetiske regler, jeg har valgt å benytte meg av Kvale (1997) sine begreper. Disse er *informert samtykke*, *konfidensialitet* og *konsekvenser*.

Informantene har blitt kontaktet via tredjeperson, gitt sitt samtykke til å bli kontaktet og stilt seg villig til intervju. Informasjonsbrev og samtykkeerklæring ble sendt til informantene i forkant av intervjuene. De fikk både skriftlig og muntlig informasjon om undersøkelsens overordnede innhold og hensikt. Informantene fikk informasjon om at deltakelsen var frivillig, at de kunne trekke tilbake sitt samtykke når som helst under hele prosessen og at de ville bli anonymisert. Krav til informert samtykke har etter beste evne blitt forsøkt oppfylt.

Siden studien har et lite utvalg ble kravet til konfidensialitet ekstra viktig i framstillingen av respondentene i oppgaven. Jeg har lagt stor vekt på å anonymisere ved å endre på opplysninger som kan være med på å avsløre deres identitet. Alle identifiserbare data har blitt behandlet konfidensielt og vil bli slettet ved prosjektets slutt.

Konsekvensene av studien ble vurdert med hensyn til mulig skade som kunne påføres intervjupersonene og deres nettverk. Min opplevelse er at intervjupersonene opplevde intervjuene som noe positivt, de virket til å sette pris på at noen lyttet og var interessert i deres erfaringer. Det var mitt ansvar å vurdere hva jeg kunne spørre om, da tiden på RGH kunne forbindes med at informantene befant seg i en vanskelig periode av deres liv. Johannessen,

Tufte, Kristoffersen (2006) skriver at det må vurderes om intervjuet kan berøre følsomme og sårbare områder som kan være vanskelig å bearbeide og komme seg ut av igjen. De som er med i undersøkelsen skal utsettes for minst mulig belastning. Jeg var opptatt av å ikke stille spørsmål som kunne virke krenkende eller ubehagelige for informantene.

Jeg opplever å ha brukt informasjonen som jeg har fått på en adekvat måte og vært bevisst på å utvise respekt for informantens privatliv og unngå å sette informanten under press.

Innledningsvis satte jeg ord på rammer, gjentok hensikten med intervjuet og gjorde informanten klar over min rolle som forsker og at jeg ikke var der som ansatt ved institusjonen. Jeg var tydelig på at jeg hadde taushetsplikt også ovenfor institusjonen på at de deltok og på det som ble sagt. Det var greit å holde fokus, og det oppsto ingen situasjoner jeg oppfattet som problematiske i forhold til betroelser, min rolle som intervjuer eller lignende.

4.4 Egen forforståelse og ståsted

Bevissthet rundt egen forforståelse og rolle er viktig når man skal forske. Kvale (1997) nevner tre etiske sider ved forskerens rolle: *dens vitenskapelige ansvar, forholdet til intervjupersonene og forskeruavhengigheten*. Som forsker i denne oppgaven skriver Kvale (1997) at jeg har et vitenskapelig ansvar overfor profesjonen og mine intervjupersoner for at studien produserer kunnskap av verdi og at kunnskapen er så kontrollert og verifisert som mulig. Jeg ser at det er viktig at mitt eget perspektiv og posisjon kommer tydelig frem i studien da dette har stor betydning for hva slags kunnskap som kommer frem. En viktig etisk side ved forskningen påpeker Kvale (1997) er spørsmålet om hvordan forskerens rolle vil påvirke studien. Jeg ser at det er jeg som intervjuer som har innflytelse på hvordan datainnsamlingen forløper og hva som kommer ut av intervjuene.

Jeg har de siste to årene jobbet ved RGH. Denne erfaringen forstår jeg som Johannessen, Tufte, Kristoffersen (2006) skriver har i stor grad hatt innflytelse for mitt valg av tema og forskningsspørsmål for denne studien og det har gitt meg en forforståelse av og kunnskap om feltet jeg har forsket innenfor. Imidlertid hadde jeg liten eller ingen kjennskap eller forhold til informantene før jeg gjorde undersøkelsen. Jeg hadde en forforståelse av hvordan informantene opplevde oppholdet, denne ser jeg både var meg bevisst, men også underbevisst. Jeg forventet å finne opplevelse av støtte og tillit hos personalet som jeg gjorde, mer

overraskende var betydningen av andre beboere som gav informantene håp når de selv hadde mistet håpet. Dette var noe jeg ikke hadde tenkt spesielt over tidligere. Jeg hadde en forventning om at de hadde opplevelse av omsorg fra oppholdet, men jeg var usikker og kanskje litt tvilende til hvor mye dette har bidratt til en opplevelse av egen mestring.

Jeg ser at det kan være både en fordel og en ulempe at jeg jobber ved institusjonen. Det har for meg vært en fordel å kjenne til det feltet som jeg forsket i, jeg har en kjennskap til situasjonen de levde i og hadde en større muligheter for å forstå intervjupersonene. Jeg hadde kunnskaper om institusjonen og om ulike teori og metoder i arbeidet som bidro til at jeg kunne stille relevante spørsmål. Uten denne kjennskapen til institusjonen tror jeg mye tid hadde gått bort til at informantene måtte ha forklart mer i detaljer, noe som kunne både være både en fordel og en ulempe, men jeg synes det var heldig for å kunne klare å fokusere på detaljer som kom frem. Jeg opplevde at min kjennskap til RGH gjorde at jeg kunne sette meg inn i informantenes erfaringer, noe som gav en god dynamikk i intervjuene. Samtidig var jeg opptatt av å ikke styre svarene i bestemte retninger. Jeg var ikke ute etter å hente frem negative sider ved institusjonen og føler på ingen måte at jeg har vært partisk eller ufullstendig i min rapport. Jeg ser at en ulempe vil kunne være at jeg ikke alltid var så undrende og reflekterende til alt som informanten fortalte fordi jeg hadde den forkunnskapen som jeg hadde til institusjonen.

Jeg presiserte for informantene at jeg var der i rolle som forsker/student og ikke som miljøterapeut. Jeg så det som utfordrende å skulle være i rollen som forsker og ikke som hjelper, dette mer hos meg selv enn hos dem. Jeg opplevde ikke at informantene begrenset sine historier i frykt for hvordan jeg ville reagere eller fordi jeg hadde en dobbeltrolle da jeg også jobber ved institusjonen. Mer tvert om lot det som at de klarte tydeligere å gi uttrykk og det var lettere for dem å fortelle uten å måtte fortelle alle detaljene siden jeg allerede var kjent med institusjonen.

Jeg har erfaring fra rådgivningsarbeid og intervjuarbeid som jeg opplever bidro som en fordel i forhold til at jeg klarte å stille utdypende spørsmål og til å føre intervjuet videre ut fra hva informantene hadde sagt, ulempen var at jeg måtte være varsom med å ikke gå for mye inn i rådgiverrollen som jeg er spesielt kjent med.

4.5 Oppgavens kvalitet: Validitet (gyldighet) og reliabilitet (pålidelighet)

I følge Kvale (1997) er det all forskning viktig å kunne vurdere troverdigheten til resultatene. I litteraturen blir det fremlagt mange ulike kriterier til å skulle vurdere kvalitative forskningsarbeider. I tråd med Kvale (1997) vil jeg benytte meg av begrepene validitet og reliabilitet, tilpasset en kvalitativ tilnærming, for å omtale dette aspektet ved studien.

Kvale (1997) gir en bred tolkning av validiteten ved å si at den har å gjøre med i hvilken grad en metode undersøker det den er ment å undersøke, altså i hvilken grad de observasjoner jeg har gjort reflekterer til det fenomenet jeg ønsker å vite noe om. Han sier at å validere er kontrollere (Kvale 1997). Det har jeg forsøkt å gjøre under hele prosessen ved å reflektere åpent rundt spørsmålet om jeg har belyst det jeg har ønsket å belyse og om jeg har tolket resultatene riktig. Jeg har stilt spørsmål til kunnskapen som har kommet frem under intervjuene og i det videre arbeidet med materialet. Jeg har redegjort for hvordan jeg har kommet frem til de ulike temaer og vist til valgte teoretiske perspektiv.

I kvalitativ forskning sier Kvale (1997) at reliabilitet har med funnens konsistens og pålidelighet å gjøre. Jeg har bedømt og revidert funnene mine og oppgaven inneholder sitater og redegjørelse for at funnene virkelig eksisterer. Jeg var under intervjuene spesielt opptatt av og ikke stille ledende spørsmål og ved gjennomhøring av lydbåndene vurderer jeg at i all hovedsak har jeg stilt spørsmål som jeg ikke oppfatter er ledende, men stilt slik at det som kommer frem er informantens virkelige svar. Jeg ser videre at informantene kan ha blitt påvirket av undersøkelsen og til en viss grad svart det de oppfattet som riktige svar. Selv om jeg var bevisst på ikke å stille ledende spørsmål og ikke kan finne mange spørsmål av denne typen i lydbåndopptakene kan jeg ubevisst ha sendt signaler ut fra måten jeg oppredde på, hvordan informantene oppfattet meg og på måten intervjuet foregikk. Jeg forsøkte å opptre nøytralt uten å komme med egne verdier og meninger under intervjuet, men synlige egenskaper som kjønn, alder, rase, oppførsel og lignende kan i følge Kvale (1997) ha påvirket situasjonen. Reliabiliteten kan også ha blitt svekket under selve registreringen og analysen (Kvale 1997). Under intervjuene ser jeg at det ikke var mulig å få med seg alle opplysninger til tross for at jeg brukte lydbåndopptak, dermed har mange nyanser gått tapt, som kroppsspråk og ansiktsuttrykk. Resultatene jeg presenterer et utsnitt av informasjonen, ikke

helheten. I oppgaven kommer det også fram hvordan jeg har tolket og kategorisert funnene noe jeg mener styrker reliabiliteten ytterligere.

Jeg opplever å være i en slik posisjon at jeg var i stand til noenlunde korrekt observere og registrer det som skjedde, jeg har vært bevisst min forutinntatthet og hatt en stor nysgjerrighet og interesse for å se hvordan det gikk med den enkelte. Jeg har lagt vekt den metodiske delen av oppgaven med et ønske om å gi leseren et innsyn i mine arbeidsmetoder slik at de selv kan ha muligheten til å vurdere kvaliteten av studien. Jeg har hatt et mål om kvalitet og har kommet med synsninger og ikke bastante resultater.

For å kunne kalle noe funn og resultater må vi i kvalitativ forskning må vi til tross for subjektivitet, opplevelser og følelser, kunne forvente at resultater en forsker viser til faktisk kommer fra datamaterialet (Johannessen, Tufte, Kristoffersen 2006). I studien har jeg forsøkt å gjøre feilkildene så små som mulig, blant annet ved å grundig redegjøre for forskningsprosessen, følge en viss guide i forhold til hvilke temaer som skulle tas opp (intervjuguide) og bruke lydopptaker for å ha datamaterialet tilgjengelig over en lengre tid og mulighet for å skrive ned all tale. Jeg har også bevisst forsøkt å bruke det forskningsdesignet som best vil passe til problemstillingen. Jeg kan i liten grad kontrollere for andre forklaringer som kan betyr at eventuelle endringer av den enkeltes livssituasjon skyldes andre faktorer enn oppholdet på RGH. Jeg er bevisst på at historiene som informantene forteller vil være påvirket av hvordan de ser på sin situasjon i dagens lys og dermed filtrert gjennom de erfaringer og refleksjoner de har gjort seg.

4.6 Transkribering og analyse

Min analyseprosess startet allerede ved selve intervjuene. I følge Kvale (1997) skjer deretter en endring i prosessen fra samtalen via opptak og til transkripsjon ved at sentrale deler av det interpersonlige (som for eksempel ansiktsuttrykk) forsvinner. Arbeidet med transkripsjonen og analysen av datamaterialet har vært en tidskrevende og omstendelig prosess.

Jeg transkriberte intervjusamtalene rett i etterkant av hvert enkelt intervju. Dette opplevde jeg som verdifullt for å kunne gjennomgå intervju spørsmålene mine på nytt for hver gang og stille meg selv spørsmål om jeg fikk frem det jeg egentlig ønsket av informasjon og om jeg kunne stilt spørsmålene annerledes. Jeg ble også godt kjent med materialet. Det som gjøres

gjenstand for analyse er tekst som har kommet fram i intervjuene. Transkriberingen gjorde intervjusamtalene strukturerte og egnet for å analyseres. Etter denne prosessen var det mange sider med tale i tekstform.

Analysens opprinnelige innhold består i følge Kvale (1997) i å utvikle intervjuenes mening, hvor en henter de intervjuedes egne meninger fram i lyset, samtidig som forskeren utvikler nye perspektiver på fenomenene. Jeg bruker ad hoc meningsgenerering og er opptatt av både helhet og del. Med ad hoc sier Kvale (1997) at man bruker et fritt samspill mellom ulike teknikker og at det ikke brukes noen standardmetode. Jeg valgte en slik tilnærming for å kunne se på helheten av den enkeltes informants historie samtidig som jeg kunne gå i dybden på de enkelte temaene som dukket opp i intervjuene, og se det henhold til teorien.

Jeg gjennomførte en helhetsanalyse hvor jeg leste over transkripsjonene flere ganger og noterte ned temaer og interessante ord i marginen. Jeg forsøkte å danne meg et allment inntrykk samtidig som jeg prøvde å lese mellom linjene. Deretter forsøkte jeg å kategorisere og finne vei til aktuelle temaer. Kategoriene ble delvis valgt ut fra sitatene og materialet og delvis ut fra problemstillingen og teoretisk forståelsesramme for studien. Ut fra denne kategoriseringen gikk jeg tilbake til hvert intervju og hentet sitater og plasserte dem under temaer. Deretter gikk jeg på tvers av materialet og så på hvor mange som sa noe som var felles eller ulikt. Jeg gikk tilbake til det enkelte intervju for å se i hvilken sammenheng dette var sagt slik at det ikke ble tatt helt ut av sin kontekst. Med utgangspunkt i hva de sa rent konkret, ble spørsmålet hva meningsinnholdet var ut fra den sammenheng det var sagt i.

Etter hvert som prosessen gikk fremover jobbet jeg med å konkretisere problemstillingen og delproblemstillingene. Dette var en lang og omstendig prosess. Jeg opplevde å ha utsagn om mange spennende tema og synes det var vanskelig å avgrense meg, men etter hvert så jeg nødvendigheten av dette for at oppgaven ikke skulle bli alt for omfattende. Jeg ser i etterkant at det hadde vært lettere for meg om jeg hadde vært noe mer konkret på hva jeg ville vite allerede før intervjuene ble startet, men på den andre siden har det vært en spennende og lærerik prosess som jeg tar med meg videre. Selv om jeg ikke benytter meg av alt materialet har jeg fått en utvidet forståelse av informantenes liv utover det som presenteres i empirien. Jeg så etter hvert et skille mellom mestring av foreldrefunksjoner og mestring av livssituasjon. Valget falt på livssituasjon da jeg hadde en forståelse av at mestring av livssituasjon også vil

kunne bidra til å styrke foreldrefunksjoner og barns omsorgssituasjon (Backe-Hansen 2002). Funn på dette temaet vil kunne være mer overførbart og nyttig for flere. Jeg ble etter hvert tydeligere på hva som var viktige temaer og kategorier og lagde analysespørsmål som belyste problemstillingene. Mine hovedkategorier er før, under og etter oppholdet på RGH:

1. Hvilke livssituasjoner fremkommer det at informantene hadde før de flyttet til RGH?
2. Hva fremkommer som betydningsfullt med oppholdet på RGH?
3. Synliggjør informantenes historier en endring i deres livssituasjon og mestringsressurser, og opplever de at oppholdet på RGH bidro til denne endringen?

4.7 Oppsummering av metode

I dette kapitlet har jeg forsøkt å redegjøre for mine metodiske valg og beskrevet forskningsprosessen. I neste kapittel følger en beskrivelse av de funnene som er gjort på bakgrunn av analysen, hvor jeg vil forsøke å bruke analysespørsmålene for å svare på problemstillingen. Enkelte sitater er kortet ned ved at utsagn som er på siden av tema er fjernet. Jeg har forsøkt å strukturere beskrivelsen på en måte som er relatert til fenomenets grunnleggende struktur og slik at sitatene gir glidende overganger. Det er en mulighet for at en del nyanser forsvinner ved å stykke opp materialet og foreta en forenkling, men dette er nødvendig for å gjøre et komplekst materiale tilgjengelig og håndterbart for analyse.

KAPITTEL 5 PRESENTASJON AV FUNN OG DRØFTING

I dette kapittelet vil jeg analysere og drøfte funnene i datamaterialet. Funnene vil bli sett i lys av teori og jeg har valgt å dele materialet opp i fire deler for å besvare problemstillingene. Jeg vil først begynne med å skrive noe om deres opplevelse, og min tolkning av dette, om utfordringene de hadde som førte til at de kom til RGH. Jeg vil deretter trekke frem det de fremhevet som betydningsfylt ved institusjonsoppholdet. Videre vil jeg se på deres opplevelse av endring av mestringsressurser. Tilslutt vil jeg komme med noen refleksjoner rundt mulige forklaringer til disse eventuelle endringene.

5.1 Før: Utfordringer hos informantene før oppholdet på RGH

Målet med oppgaven er å få frem hvordan opplevelsen av mestring av egen livssituasjon har endret seg i forbindelse med institusjonsoppholdet. For å kunne belyse dette er det nødvendig at det kommer frem hvordan de opplevde situasjonen sin før de kom dit. Her vil jeg belyse informantenes selvforståelse, i dag, til hvorfor de kom til institusjonen. Hva var det i deres livssituasjon som gjorde at de trengte hjelp. Jeg kommer nærmere inn på hvilke manglende mestringsressurser det synes at de hadde i punkt 5.3.

Vanskelig livssituasjon og mangel på mestringsressurser

Ut fra intervjuene kan jeg se at det er ulike vanskelige livssituasjoner som kommer opp i informantenes selvopplevde begrunnelser for hvorfor de flyttet inn på RGH. Min tolkning er at informantene ikke hadde mestringsressurser tilgjengelig til å håndtere disse utfordringene på egenhånd, den vanskelige livssituasjonen påvirket utøvelse av omsorg og måtte endres. Dette ser jeg er en bakgrunnsforståelse til at de kom på RGH. Ved å endre foreldrenes livssituasjon og mestring ser jeg at dette også påvirket barnas omsorgssituasjon. Jeg har mange funn som bekrefter dette, men grunnet oppgaven omfang så måtte jeg gjøre en avgrensning på å utelukke disse.

”Hva opplever du var grunnen til at dere flyttet inn på RGH?”

Aida: ”Vi flytta ikke mye, men det var liksom... jeg dro med han, jeg hadde problemer hjemme så kunne jeg bare ta med han og dra til venner. Så var jeg hos venner og så kom jeg

hjem igjen, så ble det problemer og så dro jeg med han igjen til noen andre venner og var hos dem litt. Jeg kunne være der et par dager liksom og så dro jeg hjem igjen. Og det var en av grunnene til at Adrian var så mye borte fra skolen som det han var. Han hadde ikke stabilitet i det hele tatt.”

Her ser vi Aida fortelle om at hun og sønnen hadde en vanskelig livssituasjon. De bodde hjemme hos Aida sin mor hvor det ble mye krangling som resulterte i at de ofte overnattet borte. Sønnen ble mye borte fra skolen. At hun bodde hjemme tross for den vanskelige situasjonen gjør at jeg tenker at hun ikke klarte å sette grenser for seg selv. Kanskje hun ikke hadde ressurser tilgjengelig til å komme seg ut av situasjonen og til å skaffe seg egen bolig. Dette kunne skyldes manglende selvopplevelse, men også ressurser i mangelfulle støttende nettverk og penger. Hun sier at hun ikke følte seg sterk nok og opplevde press på fra flere deler av nettverket, dette ser jeg kan handle om lav selvopplevelse. Hun manglet ressurser til å håndtere situasjonen.

Aida: ”Det som var vanskelig i livet mitt var at jeg var i ett veldig dårlig miljø... Jeg har andre tanker.. og.. ja jeg er helt forsk..annerledes fra dem. Men jeg følte at jeg ble tvunget inn i det ... miljøet bare fordi jeg ville ha en bekreftelse. Jeg ville føle meg trygg. Jeg var mye sammen med folk i miljøet som jeg er sikker på at de selv ikke hadde det så bra, men de var så stolte da over at de levde på denne måten.. men jeg hadde det ikke bra, jeg tvang meg selv til å tro at jeg hadde det bra.”

Jeg tolker det som at hun tvang seg selv til å tro hun hadde det bra fordi hun ikke så andre alternativer. Hun hadde kanskje ikke tilgjengelige mestringsressurser til å komme seg ut av situasjonen. Hun forteller videre at det var mye press på å bruke narkotiske stoffer og at det var vanskelig å si nei selv om hun ikke likte det hun gjorde. Jeg ser at hun ikke hadde det Bø (1993) kaller støttende nettverk. Nettverksrelasjonene var problemskapende. Hun opplevde press både blant familie og venner. Jeg forstår også at hun ikke hadde en positiv selvopplevelse. Som Germundsson (2006) påpeker vil selvopplevelse direkte påvirke ens egne reaksjonsmønstre og handlingsvalg.

Bente oppgir mangel på bolig som en årsak til at hun og sønnen flyttet til RGH. Hun beskriver situasjonen sin den gang som håpløs. Håp er viktig i denne sammenheng, som Rustøen (2001)

påpeker vil det kunne bidra til mestring av motgang. Jeg synes å se at hun hadde ikke ressurser i form av nettverk og penger til å mestre situasjonen på egenhånd og oppsøkte derfor barnevernet. Et støttende nettverk ville i følge Bø (1993) for eksempel ha kunnet hjulpet henne med økonomisk støtte eller en plass å bo til hun fant noe eget.

Bente: "Ja... det var helt... uff, håpløst. Jeg hadde ingen steder å bo og... det var egentlig derfor jeg kom dit. Så gikk jeg til barnevernet for jeg visste ikke hva jeg skulle gjøre. Det var ikke bare bare å finne seg leilighet, jeg hadde ikke penger til depositum engang."

Bente: "Jeg har jo ikke noen foreldre. De døde veldig tidlig. Jeg hadde liksom ingen. Så jeg måtte jo bare gjøre noe, jeg visste ikke hva jeg skulle gjøre. Jeg hadde ikke noe annet sted å gå egentlig."

For Bente handlet det i første omgang om mangel på bolig og mangel på penger og mangel på nettverk. Hun hadde allerede fortalt meg at de hadde bodd på institusjonen rundt to år og jeg forstod at det måtte være mer enn bare boligproblemer hun hadde trengt hjelp til og stilte mer utdypende spørsmål rundt dette. Hun forteller at sønnen var mye sint, dette ser jeg kan ha ulike årsaker. Senere i intervjuet forteller hun at sønnen bodde en periode i beredskapshjem og at han etter dette var mye roligere. Det gjør at jeg kan tenke at sinnet kunne være en reaksjon på den ustabile omsorgssituasjonen han levde i. Gutten var bare 2 år da de flyttet til institusjonen. Sinne kan ha vært et uttrykk for frustrasjon og angst. Her ser jeg som Backe-Hansen (2004) at hennes livssituasjon preget omsorgen for sønnen.

Cancu var psykisk syk. Hun sier hun bare lå i senga og følte seg deprimert. Om situasjonen sin før hun flyttet inn til RGH sier hun følgende:

Cancu: "Da var det veldig vanskelig. Jeg hadde angst og depresjon. Jeg hadde det veldig vanskelig. Alt var svart. Jeg trodde jeg aldri skulle komme meg ut av den situasjonen. Jeg hadde en jobb før jeg flytta inn på RGH, men det ble så vanskelig så jeg måtte slutte."

Cancu: "Jeg så ikke fremover. Da tenkte jeg hele tiden hva er meningen med livet. (utydelig). Jeg prøvde ved en anledning å ta livet mitt, så da havnet jeg på sykehuset, men jeg fikk ikke noe mer hjelp for problemene mine. Ble bare reddet akkurat der og da liksom."

Cancu sier at hun ikke så fremover, dette kan handle om at hun ikke hadde noe håp. Håp skriver Rustøen (2004) knyttes til å se at fremtiden kan være positiv. Jeg ser videre at hennes psykiske sykdom ville i stor grad også påvirke hvordan hun var som mor, Killén (2004) skriver at en mor med depresjon vil kunne oppleves som ustabil ovenfor sine barn og prege deres omsorgssituasjon. Videre forteller hun at hun ikke opplevde å ha noen rundt seg som hun kunne få hjelp av eller som støttet henne.

Cancu: "Jeg visste jeg hadde problemer. Det visste jeg hele tiden, men jeg ville ikke snakke med folk om det. For jeg tenkte hva er vitsen med å gjøre det for folk kunne ikke gjøre noe med det uansett. For det var veldig vanskelig, for det skjedde så mye.. jeg ble svikta hele tiden av venner og... tenker på.. de sa at de forstod det, men så opplevde jeg det ikke sånn. De sa at det var angst og depresjon og at det tar tid, men jeg fikk ikke noe hjelp.. Altså, men det skulle gå over. Men jeg fikk ikke noe tilbud om noe hjelp eller noe sånt."

Cancu: "Nei. Fordi jeg følte når jeg snakket med noen så forstod de ikke meg.. Og så følte jeg det ble brukt mot meg når jeg snakket med noen, venner og sånt, at det gikk videre uten at de gjorde noe.. (utydelig)... hadde det vanskelig."

Cancu ser jeg følte at hun ikke hadde et nettverk som stilte nok opp for henne og hun følte seg sviktet. Jeg ser at hun ikke hadde den hjelpen hun trengte tilgjengelig. Sosial støtte skriver Bø (1993) vil kunne komme med vurderinger og hjelpe til med å løse problemsituasjoner, dette kaller han vurderingsstøtte (Bø 1993). Cancu hadde ikke denne ressursen tilgjengelig.

Dalya forteller om den dårlige livssituasjonen som hun og barna levde i. Barna var vitne til at mor ble mishandlet av barnefar.

Dalya: "Jeg fikk nesten ikke gjøre noen ting. Det var mannen min som bestemt alt. Jeg fikk nesten ikke gå ut. Jeg hadde bare nesten vært inne. Jeg kunne følge sønnen min til skolen noen ganger, men så gikk jeg bare rett hjem. Jeg var ikke noe ute."

Dalya forteller om en svært vanskelig livssituasjon hvor barnefar var voldelig. Dette ser jeg preget i stor grad kan ha preget barnas omsorgssituasjon som kan ha fremstått som veldig ustabil for dem (Killén 2004). Dalya forteller at hun ikke hadde noe støttende nettverk rundt

seg og ingen kunnskap om hvordan hun kunne få hjelp fra det offentlige. Et nettverk i form av sosial støtte ville i følge Bø (1993) tilført henne kunnskap og muligheter om å få hjelp, dette i form av informativ støtte som handler om å gi råd og opplysninger.

Ellen ruset seg før hun ble gravid. Hun hadde et utagerende liv og hadde selv vokst opp i fosterhjem og på institusjon. Mye tyder på at dette påvirket hennes selvopplevelse. Hun hadde få ressurser i nettverket. Siden hun selv hadde vokst opp i fosterhjem fra 15 års alderen sa det meg noe om forholdet til egen familie som kanskje var vanskelig og komplisert. Familie påpeker Fyrand (2005) er en primærrelasjon som kan bidra til å dekke følelsesmessige behov og omsorg.

Erkjennelse av hjelpebehov

Killén (2004) påpeker at foreldre som erkjenner at deres egen vanskelige livssituasjon også preger barnets omsorgssituasjon som oftest har gode utviklingsmuligheter.

Jeg hadde en forforståelse om at informantenes opplevelse og erkjennelse av hjelpebehov hadde sammenheng med endringsmuligheter. Benektelse som forsvarsmekanisme dukker opp i noen av historiene, dette ser jeg kan handle om at de ikke hadde nok ressurser tilgjengelig å mestre egen situasjon. De opplevde situasjonen som såpass håpløs og visste ikke hva de skulle gjøre for å endre den. Med utgangspunkt i egne ressurser og problemer innenfor ofte et begrenset handlingsrom bestemt av samfunnet strukturer (arbeidsmarked, boligmarked, velferdsstaten) velger informantene å ta kontakt med hjelpeapparatet for å løse sitt aktuelle problem (Halvorsen 1996).

Det som er ulikt er at ikke alle så et hjelpebehov den gang de flyttet inn på RGH, men når de fikk tillit til personalet, opplevde at noen var der og støttet de og at de på denne måten hadde ressurser tilgjengelig virker alle tydelige på at de så egne hjelpebehov. Aida forteller at barnevernet plasserte henne og sønnen på institusjonen. Hun så ikke selv et behov for å flytte dit, dette tolker jeg til å være en mestringsstrategi som hun benyttet seg av. Livssituasjonen var såpass vanskelig og hun visste ikke hvordan hun skulle komme seg ut av den, fortregning ble da en strategi til å mestre situasjonen på. Opplevelser som hun ikke orket å vedkjenne seg ble, i følge Bunkholdt (2002) beskrivelser av fornektelse, blokkert og glemt.

Aida: "Jeg trengte hjelp til å... Akkurat da så følte jeg ikke at jeg trengte noe hjelp i det hele tatt. Jeg visste at jeg gjorde mye gærnt, jeg visste at jeg var i helt feil livssituasjon... men jeg følte ikke at jeg... (utydelig). Jeg hadde behov.. for å få hjelp til å bli et bedre menneske".

"Hva mener du med bedre menneske?"

Aida: "Bedre mor, bedre bevissthet, at jeg liksom.. at jeg måtte våkne opp, jeg sov."

Her synes hun å vise hun er bred forståelse. Hun sier noe om at hun ikke så hjelpebehovet ved innflytting, men at hun oppdaget dette etter hvert. Jeg ser at hun opplevde lite mestring og så ingen løsning på problemene, hennes mestringsstrategi ble dermed å fornekte at problemene eksisterte. Hun "sov", som hun sier det selv.

Bente så et behov for å ha en plass å bo, men når jeg spør mer utdypende spørsmål forteller hun også om sønnen som var mye sint og at hun trengte hjelp med ham. Hun virker ikke til å se at sønnens sinne kunne skyldes hans omsorgssituasjon. Dette ser jeg også kan skyldes fortregning. Hun kontaktet selv hjelpeapparatet for å få hjelp for å løse den problematiske bosituasjonen hun befant seg i, og benyttet seg med dette av en problemfokuset mestringsstrategi (Lazarus og Folkman 1991).

Cancu så et stort behov for hjelp. Hun var gravid, men klarte ikke å tenke hva som skulle være best for det ufødte barnet. Hun opplevde at det ikke var noen hjelp å få, men ønsket sterkt å få hjelp. Dalya forteller om et voldelig forhold til barnefar over flere år. Hun så barna led under livssituasjonen, men var ikke kjent med hjelpesystemet i Norge og visste ikke om barnevernet. Hun oppsøkte selv hjelp når hun fikk vite om denne muligheten. Dette er det Lazarus og Folkman (1991) beskriver som problemfokuset mestring. Hun satte fokus på sin vanskelige livssituasjon og søkte å endre problemene som var knyttet til denne. Ellen forteller at hun ble plassert på RGH under frivillig tvang. Jeg opplever at hun også selv så et behov for rådgivning og støtte.

Oppsummering av 5.1

De har alle til felles at det var ulike aspekter i livssituasjon som de ikke hadde kontroll over og mestret. Den sammenfattende faktor av dette velger jeg å kalle vanskelig livssituasjon. Samtlige av informantene befant seg i en vanskelig livssituasjon som de manglet ressurser til å mestre. Et elementært menneskelig behov er stabilitet i områder som tilknytning, økonomi, bosted, ikke vold, ikke flytte osv (Bunkholdt 2002). Det var manglende mestringsressurser i forhold til:

- De hadde lav selvopplevelse, de klarte ikke å sette grenser for seg selv og/eller hadde ikke håp om å komme seg ut av den vanskelige situasjonen på egenhånd.
- De manglet nettverk som var støttende og/eller de hadde nettverk som var problemskapende, belastende og hadde dårlig innflytelse.
- Noen manglet bolig, flyttet ofte, hadde mangelfull utdanning og/eller ingen kontakt med arbeidslivet. Flere hadde også økonomiske begrensninger.

Felles er at de ikke hadde nok mestringsressurser (støttende nettverk, penger, positiv selvopplevelse osv) til å mestre sin belastende situasjon på egenhånd. De trengte hjelp fra hjelpesystemet. De hadde nok med egne problemer og belastninger som de ikke mestret, dette gikk også ut over barnas omsorgssituasjon.

De hadde alle ulike mestringsstrategier, både problemfokuserte og emosjonelt fokuserte. Mangel på ressurser gjorde at de ikke så noen løsning på problemene. Fornektelse ble en strategi for noen av informantene. Håpløshet blir nevnt hos flere av informantene. Ut fra deres historier om å se eget hjelpebehov og oppsøke hjelp ser jeg at de som opplevde mangel i ytre ressurser som bolig, penger og lignende hadde lettere for å få hjelp, for eksempel Dalya som hadde en voldelig ektemann, Bente som snakker om bosituasjonen og sønnens problemer, fremfor å se på egen selvopplevelse. Underveis når de opplevde en større opplevelse av sammenheng, dvs. at de opplevde mening i å prøve og fikk flere mestringsressurser på plass, ser jeg at alle erkjente et hjelpebehov.

Mangel i mestringsressurser sier Antonovsky (2000) vil kunne føre til en mangel på opplevelse av sammenheng. Dette ser jeg i informantenes fortellinger. De opplevde sin

vanskelige livssituasjon som uforutsigbar og manglet ressurser til å finne løsninger på problemene. Flere av informantene opplevde sin situasjon som håpløs som jeg tolker har sammenheng med at de ikke fant mening i å forsøke å takle problemene.

5.2 Under: Opplevelse av institusjonsoppholdet

Her vil jeg se på hva informantene opplevdes som betydningsfullt ved oppholdet på RGH og hvordan hjelpen de fikk fremkommer i deres fortellinger.

Opplevelse av fellesskap og støtte

Informantene hadde mangelfulle og/eller problemskapende nettverk før de flyttet til institusjonene. Eksempler på dette er blant annet konflikter, press og venner som ruser seg. Informantene har til felles at de opplevde et fellesskap på institusjonen og at noen var der for dem. Med fellesskap skriver Fyrand (2005) at det handler om samvær og kommunikasjon med andre man har stabil kontakt med. Bø (1993) påpeker at opplevelsen av å være en del av et fellesskap er viktig for menneskets selvopplevelse.

De opplevde sosial kontakt i positiv forstand. De opplevde sin situasjon som uvanlige, men ser likhet når de kommer til RGH. Samtlige av informantene synes å være tydelige på at de ville anbefalt RGH for andre foreldre i en vanskelig livssituasjon. Det som blir trukket frem er: Variert tilbud, hjelp og støtte, trygghet, et sted hvor du ikke trenger å være alene med problemene og et sted hvor man kan få håp. Dette ser jeg kan bidra til at de vil oppleve en større mestring. Å ha noen å dele problemene med og til å støtte seg på veien, å se andre med problemer og ikke føle seg annerledes. Å ha noen å dele problemene med ser jeg ble viktig da de ikke denne muligheten på grunn av mangelfulle nettverk.

Aida: " Personalet var alltid der... det var noen jeg kunne snakke med og noen jeg kunne få råd av når jeg trengte det... jeg hadde noen å gå til."

Bente: "Det er et sted hvor man kan få hjelp.. ja, til det man trenger hjelp til. Og støtte. At det ikke er.. hvis det er.. at man ikke trenger å gå gjennom det alene. At det er lettere hvis man bare sier ifra at man trenger hjelp."

Cancu: "At jeg fikk.. at jeg hadde folk rundt meg, at jeg hadde frihet og at jeg visste at folk er der visst det skulle skje noe.. For jeg var redd hele tiden.. for jeg visste at jeg hadde noen der. For det var ikke alltid at jeg trengte noen, men jeg visste at om jeg skulle trenge noen så var de der. Det var noen som kunne hjelpe meg om jeg skulle trenge hjelp. Det var trygt."

Å ha noen å gå til som man kan få råd og støtte av handler om kvaliteter ved relasjonens innhold (Bø 1993). At noen alltid ser jeg var viktig for at de skulle kunne oppleve trygghet og tillit og gjennom dette kunne begynne å ta tak i problemene sine.

Om å få håp

Jeg var nysgjerrig på hvordan de opplevde å bo på en institusjon med andre foreldre og barn som også hadde det vanskelig. Opplevde de dette som noe som var positivt eller som var negativt. Når jeg leser intervjuene som helhet får jeg en oppfatning av at dette klart var noe positivt. En av kvinnene, Dalya, følte at hennes problemer var mye verre enn alle de andre sine problemer.

Dalya: "Ja det var mange som hadde problemer der. Men mitt problem, det var veldig vanskelig. Jeg tror at ingen hadde så vanskelig problem som meg (utydelig)... noen var bra, noen var dårlig, men det gikk bra.. Det var mange som bodde der, men alle hadde jo sine leiligheter og sitt. Så det gikk bra."

Familier som er på institusjonen representerer et mangfold av problemer. Dalya sin opplevelse var at hun hadde det vanskeligere enn de andre, dette ser jeg kan være et trekk ved selvpplevelsen hvor hun oppfatter seg selv gjennom andre. Aida så dette på en annen måte. Hun opplevde at hun mestrer bedre enn de andre på institusjonen. Jeg tenker at denne forskjellen i opplevelse kan handle om at Dalya flyttet inn med bakgrunn i vold i hjemmet og fordi hun trengte mer kunnskap om samfunnet. Hun oppsøkte også selv barnevernet for å be om hjelp. Aida mener jeg kan ha fortrenget de hjelpebehovene hun hadde da hun ikke mestret situasjonen hun levde i. Hun hadde ikke tilgjengelige ressurser til å få en løsning på problemene.

Aida: "Jeg følte meg helt på bunn. For jeg.. jeg var 100 prosent sikker på at jeg var så mye bedre mor enn hva de var. Så jeg følte meg helt sånn lost..jeg følte meg.. Jeg ville ikke bli sett på i samme kategori som dem i det hele tatt. For jeg så hvordan de var med sine barn og så kunne jeg tenke å herregud er det mulig liksom.. men etter hvert så tenker jeg at jeg hadde et annerledes problem.. ikke nødvendigvis det samme som de, men noe annet."

Aida synes å ha endret syn underveis. Når ressursene kom mer på plass i form av at hun fikk et hjelpe- og støtteapparat rundt seg klarte hun å se problemene hun hadde mer klart. Hun fikk håp og kunne se at også hun hadde problemer. Bente og Cancu fremhever at de opplevde det som positivt å møte andre som også hadde det vanskelig. Å se andre med problemer kan gjøre at man selv ikke føler seg like alene og kan gi håp om mestring (Rustøen 2001).

Bente: "Det var veldig bra. Jeg møtte jo mange i samme situasjon der, det var fint. Jeg fikk venner og møtte hun som fortsatt er min beste venninne."

Cancu: "Jeg synes det var bra. For da kunne jeg se at jeg ikke var alene.. ikke sånn alene at jeg bare kunne gråte. Men det var mange som hadde problemer, ikke det at jeg var glad for det, men da følte jeg meg ikke alene om å ha problemer. Det var det som hjalp meg til å begynne å jobbe med det psykiske, til å ta tak i ting."

Dalya: "Ja det var mange som hadde problemer der. Men mitt problem, det var veldig vanskelig. Jeg tror at ingen hadde så vanskelig problem som meg (utydelig)... noen var bra, noen var dårlig, men det gikk bra.. Det var mange som bodde der, men alle hadde jo sine leiligheter og sitt. Så det gikk bra."

Jeg finner ingen utsagn som tyder på at informantene opplevde det som belastende å bo på en institusjon hvor det var ulike mennesker med ulike problemer. I denne studien ser jeg at informantene fikk håp gjennom å se at andre fikk hjelp som nyttet og at de kunne komme seg ut av en vanskelig situasjon, det gav dem håp om at de selv kunne få hjelp og håp om en lysere fremtid. Thorgaard (2006) understreker at håp er en ressurs til å motivere for endring.

Sentrale individuelle opplevelser av hva som var viktig for den enkelte

Her vil jeg se nærmere på hva den enkelte informant fremhever som hva som var viktig med oppholdet, hva som hadde spesiell betydning og gav mening.

Aida fremhever personalet og tiliten hun fikk med personalet som veldig viktig ved oppholdet. At hun fikk en relasjon som gjorde at hun etter hvert klarte å stole på dem. Når hun klarte dette klarte hun også å begynne å jobbe med problemene sine.

Aida: ” Ja det egentlig.. jeg var ikke så veldig vant med å ha så mye folk rundt meg som brydde seg. Som liksom hele tiden spurte hvordan jeg hadde det, som hele tiden ville se mer til meg... De som jobbet der tok veldig godt vare på meg. De var der hele tiden (ler). Å de var masete og de var tålmodige og de var.. De lærte meg veldig mye, de lærte meg å sette pris på mye ting.”

Hun sier hun ikke var vant til å ha noen rundt seg som brydde seg, dette ser jeg kan ha sammenheng med eget mangelfulle nettverk. Hun opplevde å bli tatt godt vare på og med det ser jeg hun vektlegger at personalet var der hele tiden og var tålmodige med henne.

Aida: ”Jeg lærte mye om tillit, det å kunne stole på folk. At ikke alle er her for å skade meg liksom.. men at noen også vil hjelpe meg. Jeg blir skikkelig følelsesmessig nå... Jeg var ikke vant til at så mange folk.. som var i livet mitt.. som er der liksom og som ville hjelpe meg.. og som ville gjøre ting bedre for oss. Jeg har alltid vært vant med med folk.. som ikke har likt å se meg glad. Ikke unt meg noen ting godt.”

Aida: ”De lærte meg å stole på folk. De lærte meg å... de liksom.. De lærte meg å se at det var masse fint i meg, jeg hadde mye mer å gi enn det jeg gav kredit for.. liksom jeg hadde ikke selvtillit i det hele tatt... jeg lærte at jeg hadde min egen vei, jeg hadde mitt eget liv..”

For Aida ble det viktig med tillit og tålmodighet. At personalet hadde tålmodighet med henne slik at hun etter hvert klarte å innse egne problemer og jobbe med disse. Hun visste at hun hadde mennesker rundt seg som støttet henne.

Bente fremhever kontakten hun fikk med en av beboerne som veldig viktig. Hun fant en god venninne i en av beboerne som hun fortsatt forteller at hun har god kontakt med i dag og som hun opplever som en støtte. Bente nevner ikke personalet i sine uttalelser og legger mye av betydningen for endring i seg selv. Hun flyttet ut når det var som verst. Hun forteller at hun begynte og ruse seg under oppholdet og følte at det tok lang tid før dette ble oppdaget. Hun mener personalet burde fått mer kunnskap om rusmidler da hun selv tenker at hennes problemer noe som var synlig og burde blitt oppdaget. Bente og Ellen nevner Marte Meo-metoden som noe de lærte og fikk bekreftelse på at de gjorde ting bra nok. Her handler det om å finne frem den enkeltes ressurser som vil kunne føre til en sterkere selvopplevelse (Skilbred 2005).

Cancu fremhever to personer som jobbet ved institusjonen som spesielt viktig for henne. Hun opplevde å bli møtt av noen som forstod og tok problemene hennes på alvor. Når hun etter hvert fikk tillit til personalet kunne hun begynne å jobbe med problemene sine. Dalya fremhever opplæring som viktig. Hun kunne ikke snakke norsk og manglet kunnskaper om det norske samfunnet.

Dalya: "Ja, det som var viktig for meg var å lære meg ting. Jeg lærte meg å komme plasser og å få hjelp forskjellige steder. Jeg lærte meg hvor sosialkontoret var og hva jeg hadde rett til. Jeg møtte andre mennesker der. Ja det var alt. Jeg fikk se hvordan ting var. Hvordan ting skulle være og hvordan det ikke skulle være. Når jeg trengte hjelp så fikk jeg det."

Ellen fremhever at det alltid var noen å spørre om råd og veiledning dersom hun trengte det. Hun opplevde dette som en trygghet da hun var usikker på seg selv som mor. Hun sier hun ikke stolte på seg selv på samme måte som hun gjør nå. Å begynne å stole på seg selv fremhever hun som spesielt viktig ved oppholdet.

Ellen: "Åh det var mye. Hm.. først og fremst så hadde jeg jo slutta med stoff da når jeg flytta inn dit, så det var jo mest fordi dem skulle passe på da. At jeg ikke.. fortsatt tok noe eller gjorde noe. Men det var liksom sånt generelt barnestell og sånt noe, jeg har jo aldri vært borti.. altså jeg har jo vært borti unger, men jeg har aldri hatt ansvar for unger på den måten der liksom. Jeg hadde jo ikke peiling på unger, jeg var jo helt clueless egentlig."

Praktisk hjelp på institusjonen

Hvor mye hjelp og støtte den enkelte trengte i forhold til å få på plass økonomiske og materielle ressurser ser jeg er variabelt. Dette synes å være avhengig av hvordan den enkelte selv mestret områder som økonomi, boevne osv, det er ikke hos alle at dette er like stort problem. Det virker også å være avhengig av om den enkelte snakker norsk i forhold til kontakt med sosialkontor osv.

Aida var selvhjulpen på mange av områdene rundt det praktiske, det hun opplevde å ha mest behov for var samtaler, råd og veiledning for å styrke selvopplevelsen. Når hun fikk dette ser jeg at det også påvirket andre områder i livet. Hun ordnet selv bolig ved utflytting og hadde også begynt på skole som hun hadde søkt på egenhånd. Hun hadde kuttet kontakten med venner som ruset seg.

Bente forteller at hun hadde mye gjeld og at hun fikk hjelp til å rydde opp i dette. Det kommer ikke frem om hun fortsatt har gjeld i dag eller hvordan hun håndterer det økonomiske. Hun fikk også hjelp til å få utredet sønnen i forhold til atferdsforstyrrelser.

Bente: ”Det var jo å rydde opp i gjeld og litt sånt... Og etter hvert så ble det jo det med sønnen min, å få hjelp til å finne ut om han hadde adhd eller hva det var”

Cancu hadde blitt sykemeldt fra jobben før hun flyttet inn da hun var langt nede psykisk. Det viktigste å jobbe med i denne sammenheng synes å være å stabilisere dette og dermed ville det få positive følger. Hun hadde venner som hun opplevde som lite støttende. Dette endret seg etter at hun fikk en sterkere selvopplevelse og kom tilbake til jobb. Hun begynte i jobb ved slutten av oppholdet og flyttet tilbake til barnefar.

Dalya snakket dårlig norsk og fikk norskkurs mens hun bodde på institusjonen da den ene yngste var for liten til å kunne være i barnehage. Ved utflytting fikk hun hjelp til å søke barnehageplass og til å begynne på norskkurs. Denne informanten forteller at hun også trengte en del praktisk hjelp under oppholdet da hun verken snakket norsk eller var kjent med det

norske hjelpeapparatet (for eksempel i forhold til økonomiske rettigheter). Hun forteller at hun fikk hjelp til å ordne dette.

Dalya: Jeg trengte mye hjelp, mye forskjellig. Jeg kunne ikke gjøre noen ting. Jeg kunne ikke snakke norsk og jeg kunne ikke noen ting. Jeg trengte mye hjelp, sånn at jeg ble mer kjent hvordan ting var her. Ute. Slik at jeg skulle kunne klare meg selv. Jeg kunne ikke handle mat, jeg kunne vite hvor ting var eller hvordan ting var her. Hvordan alt var.

Dalya: Ja, det som var viktig for meg var å lære meg ting. Jeg lærte meg å komme plasser og å få hjelp forskjellige steder. Jeg lærte meg hvor sosialkontoret var og hva jeg hadde rett til. Jeg møtte andre mennesker der. Ja det var alt. Jeg fikk se hvordan ting var. Hvordan ting skulle være og hvordan det ikke skulle være. Når jeg trengte hjelp så fikk jeg det. Når jeg gjorde noe feil så kom de og sa ifra om det også.

Du sa du ikke kunne handle og sånne ting. Fikk du hjelp til det?

Dalya: Ja, alltid første gang når jeg skulle noe så var noen med meg. På kontorer, på butikken, alle sånne ting. De viste meg hvor ting var og sånt. Så om jeg skulle til advokat eller til helsestasjonen og sånt så var kontaktpersonen, eller noen annen med meg. Det var alltid noen. Så jeg fikk god hjelp.

Følte du at du fikk den hjelpen du trengte på RGH?

Dalya: Ja, det gjorde jeg. Jeg fikk veldig god hjelp der. Nå kan jeg gjøre ting selv. Jeg kan handle ting selv. Jeg kan gå ute i sentrum og sånt. Jeg vet hvordan jeg skal komme meg frem. Jeg kan ordne ting og jeg kan lese og snakke norsk. Ja. Ja nå gjør jeg alt selv. Ja, nesten alt.

To av informantene fikk hjelp av institusjonen til å finne seg bolig etter utflytting, disse bor fortsatt i de samme boligene. De fikk også hjelp til å ordne med barnehageplass i nærheten av hvor de bor. Tre av informantene ordnet selv med bolig. Dalya er den som forteller om mest praktisk hjelp og dette ser jeg kan skyldes dels at hun snakket dårlig norsk og dels at hun ikke var kjent med det norske samfunnet. Bente trengte hjelp til å rydde om det økonomiske. Ellers blir andre områder fremhevet som mer viktig. Områder som handler om at de trengte å bli sterkere og mer bevisste, selvopplevelse.

Oppsummering av 5.2

Jeg finner noen ulike utsagn om den enkeltes betydning av oppholdet. Dette ser ut til å ha en sammenheng med hva de opplevde som mest belastende i situasjonen de levde i. Noen av informantene hadde utdanning, jobb og bolig, men trengte hjelp til å øke selvopplevelsen. Cancu hadde utdanning, jobb og bolig, men slet psykisk. Andre opplevde å ha mer behov for å få hjelp med det, spesielt Dalya som ikke kunne norsk og hadde minimal kunnskap om det norske samfunnet. Det kommer ikke frem om de fikk hjelp til å styrke nettverket, men jeg ser at når de fikk en mer positiv selvopplevelse og tilknytning til jobb og skole ville dette også bidra til å få flere nettverkskontakter og til å sette grenser for de som de allerede hadde, men som var problemskapende.

Institusjonen var en slags substitutt for de ytre ressursene de virket til å mangle i form av bolig, sosialt nettverk og lignende. Dette ser jeg førte til at de fikk håp om en lysere fremtid og at de også fikk muligheten til å begynne å endre selvopplevelse. De kom seg ut av den vanskelige livssituasjonen de var i (parforhold, rusmisbruk, psykisk helse og lignende). Jeg synes å se ut ifra empirien at mestringsressursene de ikke hadde tilgjengelig i sin vanskelige livssituasjon fikk de mer på plass på institusjonen slik at de kunne begynne å ta tak i problemene sine. Felles synes å være opplevelsen av fellesskap og håp. De fremhever også viktighetene av at personalet alltid var der om de skulle trenge noen form for hjelp.

5.3 Etter: Endring av mestringsressurser og RGHs mulige bidrag til dette

Her vil jeg se på hvordan ressurser i selvopplevelse, nettverk og rammer var før innflytting og hvordan de fremstår i dag. Informantene synes å ha manglefulle mestringsressurser før de flyttet inn på RGH.

Endring i selvopplevelse

Her vil forsøke å belyse eventuelle endringer i informantenes selvopplevelse. Antonovsky (2000) skriver at manglende mestring vil kunne føre til lav selvopplevelse. Med dette så ser jeg at informantenes vanskelige livssituasjoner som de ikke mestret godt nok på egenhånd ville kunne påvirke deres selvopplevelse negativt. Det at de ikke mestret situasjonen kan også ha hatt sammenheng med at de hadde en lav selvopplevelse. Selvopplevelsen handler her om

hvordan informantenes forestilling og vurdering av seg selv som vil kunne påvirke deres reaksjonsmønster og handlingsvalg.

Aida synes å ha en lav selvopplevelse før hun flyttet inn på RGH. Hun opplevde mye press på hvordan hun skulle være både fra familie og venner, og hadde vanskelig for å sette grenser for seg selv. Hun hadde venner som ruset seg og mye konflikter med familien.

Aida: Jeg har... jeg føler at jeg har kommet såpass langt at jeg ikke har.. Jeg har ikke kontakt med disse vennene lenger. Jeg føler meg sterkere selv som person. Mer selvsikker.

Aida: ”Jeg kuttet ut egentlig hele familien til å begynne med. Og så etter hvert så ble jeg tryggere på meg selv og tok kontakt med brødrene mine. Jeg hadde ikke kontakt med moren min på over ett år, men hun begynte selv å ta kontakt med meg.., men hun er ikke sånn som hun pleide å være.. sånn på. Før var kontakten mer negativ for meg, men nå er den positiv og jeg kan kontrollere hvor mye jeg vil ha med dem å gjøre selv. Nå føler jeg meg tryggere på å ha liksom mer privat.. litt mer eget liv. Jeg føler meg sterkere til å kunne si fra. Nå bor jeg og sønnen min i en egen leilighet for oss selv og jeg har bare besøk av familie når jeg selv ønsker det.”

Jeg synes å se en sammenheng mellom nettverket og selvopplevelsen. Når hun fikk en sterkere og mer positiv selvopplevelse, ble tryggere og hadde mer tro på seg selv, så klarte hun å sette grenser for hva som var bra og hva som var dårlig for henne. Hun kuttet ut venner som ruset seg. Om kontakten med familie sier hun at kontakten har endret seg til å bli mer positiv, på den måte kan hun oppleve familien som en ressurs. Jeg opplever at Aida er veldig tydelig på at hun har fått en mer positiv og sterkere selvopplevelse. Hun sier hun er mer bevisst i forhold til før hvor hun fortrengete problemene sine. På spørsmål om hva hun hvordan hun ville reagert dersom hun skulle få problemer i dag svarte hun:

Aida: ”Jeg er mye sterkere nå. Sterkere til å si nei dette her er ikke noe for meg. Jeg liker det.. det livet jeg har nå det har jeg ikke hatt før, det har jeg ikke hatt tidligere. Så jeg visste aldri hvor bra jeg kunne ha hatt det. Men nå som jeg har opplevd det så vet jeg at jeg ikke vil forandre det. Jeg vil leve sånn resten av livet.”

Hos Aida tolker jeg at hennes selvopplevelse påvirker mestring på flere områder. Hun har begynt på skole, klarer å sette grenser ovenfor familie og har fått seg nye venner.

Bente begynte ruse seg under oppholdet på RGH noe som førte til at hun måtte flytte ut. I dag forteller hun at hun har sluttet med rusmidler. Hun sier hun føler seg mer psykisk sterk. Bente synes ikke å ha en tydelig positiv selvopplevelse. Hun forteller om en tidligere kjæreste som er rusmisbruker og som nettopp har flyttet ut fra leiligheten hennes. Hun opplevde det var vanskelig å sette grenser for denne personen. Dette ser jeg kan ha sammenheng med en lav selvopplevelse. Det kan også ha sammenheng med mangelfullt nettverk.

Cancu opplevde før hun kom til RGH at hun hadde det dårlig og at hun trengte hjelp, men at ingen så hvor ille hun hadde det eller gav henne den hjelpen hun trengte. Hun mistet håpet om å kunne komme seg ut av den vanskelige situasjonen. Håp er et trekk ved selvopplevelsen og er en sentral ressurs når det kommer til mestring (Antonovsky 2000). Om situasjonen sin før hun kom til RGH sier hun:

Cancu: ” Da var det veldig vanskelig. Jeg hadde angst og depresjon. Jeg hadde det veldig vanskelig. Alt var svart. Jeg trodde jeg aldri skulle komme meg ut av den situasjonen. ”

Cancu opplevde at hun først og fremst trengte noen rundt seg som hun kunne snakke med og som kunne forstå hvor ille hun hadde det. Hun følte seg todelt når hun flyttet. På den ene siden opplevdes det som trygt å bo der og at det alltid var noen der dersom hun skulle trenge det, og den andre siden følte hun glede ved å føle trygghet på at hun kunne klare seg selv, hun hadde fått håp. Håp handler i denne sammenheng om ønsket om en positiv utvikling for fremtiden og oppfattes for mange som en viktig drivkraft for å holde motet oppe og ikke gi opp (Rustøen 2001).

Cancu: ” Altså.. nå har jeg håp, jeg kan se fremover. Jeg har noe å se fremover til. ”

”Gjorde du ikke det før?”

Cancu: ”Nei da så jeg ikke fremover. Da tenkte jeg hele tiden hva er meningen med livet. (utydelig). Jeg prøvde ved en anledning å ta livet mitt, så da havnet jeg på sykehuset, men jeg ikke noe mer hjelp for problemene mine. Ble bare reddet akkurat der og da liksom. ”

Her synes jeg å se at Cancu fikk et håp om en lysere fremtid og styrke til å løse problemer. Jeg ønsket å få vite noe om hvordan hun taklet problemer i dag.

Cancu: "Nei (ler), nei og så har jeg blitt eldre. Jeg tenker man har problemer, det er ikke sånn at man er problemfri. Men da tenker jeg litt annerledes, da er det mye annerledes.. nå ser jeg på ting annerledes. Selv om jeg har problemer så er det ikke sånn at jeg går og bli deprimert, da tenker jeg... ja det har sikkert med alder å gjøre med.. ja."

"På hvilken måte tar du avgjørelser annerledes nå?"

Cancu: "Tenker mye mer kanskje. Ser ting annerledes. Vet ikke helt hvordan jeg skal si det."

"Har du hatt problemer med depresjon siden den gang?"

Cancu: "Ja jeg har vært det en gang. Da kontaktet jeg psykolog, selv. Men da ble jeg ikke redd den gangen, for da visste jeg at jeg ble deprimert, jeg visste hva det var.. Da stengte jeg meg ikke inne.. da tok jeg, jeg tvang meg selv til å ha kontakt med folk og fortalte folk og sånt.. Da gikk det, jeg var ikke lenge deprimert.. Eller jeg var lei meg og trist, men det var ikke sånn at jeg måtte slutte og jobbe og gi opp alt og sånt.. ikke sant. For jeg visste hva det var, jeg visste mer om hvordan jeg kunne søke råd og få hjelp."

Her synes jeg å se en tydelig endring av selvopplevelsen som fører til at hun mestrer. Hun tok tak i egne problemer og oppsøkte hjelp på et tidlig stadium. Dette ser jeg kan ha sammenheng med at hun hadde en opplevelse av å ha mestrer problemene sine tidligere som kan ha påvirket hvordan hun mestrer i dag.

Dalya levde tidligere i et forhold hvor hun ble psykisk og fysisk mishandlet over flere år. Jeg har en forståelse av at dette vil kunne ha først til en lav selvopplevelse. Hun kunne ikke snakke norsk og hadde ingen kjennskap til det norske samfunnet. I dag går hun på norskkurs, snakker og forstår en del norsk og virker til å være mer kjent med samfunnet. Hun forteller at hennes tidligere ektemann har forsøkt å komme i kontakt med henne, men at hun avviser all kontakt. Hun klarer å sette grenser for seg selv. Hun fremstår som en som ikke har så mye

ressurser i forhold til nettverk og penger, men samtidig synes jeg å se en sterk selvopplevelse. Hun virker til å gjøre det beste ut av de ressursene hun har tilgjengelig.

Ellen opplever hverdagen som noe utfordrende, men hun synes det er spennende å se at hun får det til.

Ellen: "Jeg... jeg klarer meg selv så det går greit sånn. Ehm, jeg klarer hverdagen og alt sånt liksom, det er prøvende med at jeg går på skole, jeg er alene med et barn.. altså det er jo prøvende å finne tid til å gjøre lekser og å gidde å gjøre lekser. Så jeg må være husmor, student og mamma samtidig... og liksom ta meg av venner og alt det greiene der, det er vanskelig for å si det sånt. Og... det er jo spennende å se at jeg får til å... å liksom... alt er spennende egentlig."

Selvopplevelsen handler om hvordan man tenker om seg selv på flere områder (Bunkholdt 2002). Ellen viser dette. Hun snakker om seg selv som mor, som student og som venn.

Selvoppfatningen kan variere ut i fra de ulike situasjonene. Jeg tenker at å se utfordringer ikke er det samme som er lav selvopplevelse, kanskje likte mye en sterk selvopplevelse. Hun ser problemene som utfordringer som hun har tro på at hun skal klare å mestre.

Oppsummering endring i selvopplevelse

Jeg synes å se at informantene hadde en lav selvopplevelse før innflytting. Dette kommer til uttrykk ved at de ikke klarte å sette grenser for seg i forhold til nettverk, opplevde seg som svake og/eller ikke hadde håp. Aida og Cancu er de som synes tydeligst å ha endret selvopplevelsen til sterkere. Jeg ser ut i fra mine andre funn at det er disse informantene som opplever å ha flest ressurser tilgjengelig i nettverk og i rammer. Dette virker bekreftende om at endringer i selvopplevelsen henger sammen med sosial støtte og tilknytning til studier eller arbeidslivet. Dalya og Ellen snakker om at de fortsatt har utfordringer, men virker til å ha en selvopplevelse som sier at "de kan", "dette skal jeg klare". For Dalya var ser jeg det var viktig for selvopplevelsen å komme seg ut av det voldelige forholdet og å lære seg norsk. Dette bidro institusjonen med både med å være en ramme (bolig) og en støtte som gjorde at hun lærte om det norske samfunnet, fikk skoleplass osv. Bente flyttet ut fra institusjonen fordi hun hadde begynt og ruse seg noe som kan ha bidratt til å redusere en selvopplevelse som allerede

var lav. Hun har klart å komme seg ut av rusproblemene på egenhånd. Jeg synes ikke å se spesielle endringer og hun virker til å ha en fortsatt noe lav selvopplevelse.

Endring i nettverk

Samtlige av informantene synes å mangle sosialt støttende nettverk før de flyttet inn til RGH. Bø (1993) påpeker at sosial støtte kan bety mye, blant annet følelsesmessig støtte og sosialt samvær, men også praktisk, økonomisk og mer rådgivende hjelp. Dette ser jeg kan ha sammenheng med deres mangelfulle mestring av egne vanskelige livssituasjoner. De hadde ingen som de opplevde kunne stille opp. Primærrelasjonene er spesielt viktig i denne sammenheng, disse består ofte av familie og nære venner (Fyrand 2005). Informantene oppgir lite eller problemskapende kontakt med sine nettverksrelasjoner. Jeg vil også se nærmere på informantenes kontakt med hjelpeapparatet etter utflytting og hva denne kontakten består av. Jeg har en forforståelse av at de som har behov for mye oppfølging/tiltak er de som har mangler eller har lite nettverk.

En av informantene, Aida, bodde hos familie og forteller at de hadde et konfliktfylt forhold. Hun opplevde at de presset henne til å leve på måter som hun ikke ønsket. På den andre siden oppgir hun press fra venner om å ruse seg. Dette skriver Bø (1993) kan gå ut over opplevelse av frihet og integritet. Nettverket forsøkt å stille krav, utøver kontroll og viser manglende toleranse og blir på den måten problemskapende.

”Var det noen situasjoner du opplevde som mer problematisk enn andre?”

Aida: ”Ja, det var mye gruppepress når det gjelder rusmidler... så følte jeg gruppepresset at jeg liksom måtte. Det var veldig problematisk for meg å si nei til.. men etter at jeg flyttet til RGH, etter at jeg fant ut at jeg måtte kutte det ut så har jeg funnet ut at jeg har det så mye bedre.. mentalt, psykisk, liksom alt...”

Aida kuttet ut nettverket som hun opplevde var negativt for henne. Hun har klart å finne seg nye venner gjennom skole. Dette ser jeg er viktig for å ikke skulle falle tilbake til gamle miljøer. Fyrand (2005) understreker viktigheten av å skape nye nettverk når man skal komme seg bort fra nettverk som er negative (Fyrand 2005). Her er hun veldig tydelig på hvordan hun

mestrer å sette grenser og at hun har kontroll. Kontakten har blitt positiv for henne. I dag bor Aida og datteren i egen leilighet. Aida forteller at hun hadde oppfølging et halvt års tid fra RGH etter utflytting. Hun hadde også kontakt med barnevernet i denne perioden, men dette av avsluttet i dag. Hun har i dag kontakt med familie, men nå forteller hun at dette er på egne premisser. Hun forteller at hun ikke har kontakt med det tidligere problemskapende nettverket, men har fått seg nye venner, som hun opplever som sosial støtte, gjennom skolen. Her ser jeg som Bø (1993) at tilknytningen til skole blir en arena for å skape nye nettverk.

Bente: "Da hadde jeg så og si ingen kontakt med broren min. Og jeg hadde ingen som kunne hjelpe meg med ting liksom. Jeg hadde Trine da... nei, jeg møtte jo Trine på RGH. Jeg hadde ei venninne da, men det var liksom... det var ingen."

Bente opplevde å ha lite støttende nettverk før innflytting til RGH. I dag forteller hun om en god venninne og sin søster som hun har regelmessig kontakt med.

Bente verken studerer eller er i jobb, jeg ser at dette begrenser hennes muligheter til å få nye bekjenskaper. Fyrand (2005) påpeker derimot at det er viktigere med en nær venn, enn mange flyktige bekjenskaper. På den måte ser jeg at Bente kan oppleve det Bø (1993) kaller emosjonell støtte som innebærer å få omsorg og å bli verdsatt. Bente har fortsatt kontakt med barnevernet. Hun har besøkshjem til sønnen og regelmessige samtaler med barnevernet. Hun forteller at hun har kuttet ut alle vennene som ruset seg da hun så at det var vanskelig å være sammen med dem dersom hun selv skulle slutte med rusmidler. Dette ser jeg var et bevisst valg som gjorde at hun mestret situasjonen. På den andre siden snakker hun om en kjæreste som hun har vært sammen som hun forteller er rusmisbruker, det har blitt slutt kort tid tilbake. De var sammen i to år. Hun sier det oppstod et avhengighetsforhold. Jeg ser at dette kunne ha handlet om avhengighet til å ha noen, i mangel på venner.

Cancu forteller om venner hun hadde før hun flyttet til RGH. Hun beskriver at disse ikke var der for henne når hun trengte de og på den måte synes jeg å se at de ikke var noen sosial støtte for henne. I dag forteller Cancu om flere nye venner, både gjennom jobb og kvinner i nabolaget som er foreldre til venner av barna. Hun synes å vise en sterk opplevelse at disse er der for henne og har en opplevelse av støtte både som følelsesmessig støtte og samvær, men også som mer praktisk og rådgivende hjelp. Cancu har ikke hatt kontakt med barnevernet etter utflytting fra RGH. Cancu forteller om et hjelpetiltak basert på frivillighet som ble iverksatt

etter at hun flyttet ut fra RGH. I dag forteller hun at denne kontakten er mer som venninner og jeg forstår med dette at hun ikke bare mottar støtte fra denne personen, men også selv bidrar og ytre støtte tilbake. Fyrand (2005) påpeker at sosial støtte forutsetter at man utveksler og bytter ulike former for hjelp og støtte i samhandlingen.

”Ja hva gjør du nå da når du opplever noe vanskelig?”

Cancu: ”Nei da.. jeg er så heldig at jeg har en masse gode venner nå som jeg kan stole på.. som det går an å snakke med. Så jeg er ikke redd nå for å snakke med de.. for at jeg ikke kan stole på de... For jeg måtte bytte ut alle jeg hadde, jeg har fått mange nye venner, jeg har ikke kontakt med de jeg hadde...”

Cancu: ” De var bra når jeg hadde det bra, men ikke når jeg kom i vanskeligheter. For da var dem ikke der når jeg trengte dem, men nå har jeg venner som jeg føler jeg har der uansett om jeg har det vanskelig eller dårlig eller hvordan jeg har det.. så er dem der for meg.”

Dalya bodde tidligere sammen med sin mann som var svært voldelig og kontrollerende. Dette gjorde at hun ikke hadde noen form for nettverk i Norge. Hun forteller i dag om at hun har kontakt med familie over telefon. På denne måten ser jeg hun kan få støtte i form av det emosjonelle. På den andre siden vil ikke denne støtten kunne bidra med praktisk og mer økonomisk hjelp. De er ikke tilgjengelig i hverdagen for å kunne stille opp eller for å kunne bidra praktisk til å løse problemsituasjoner. Dalya forteller at hun fortsatt har kontakt med hjelpeapparatet. Dalya opplever jeg har et lite støttende nettverk rundt seg og mer nettverk i form av sekundærrelasjoner (Bø 1993). Om kontakten med hjelpeapparatet sier hun:

Dalya: ”Ja vi har noen møter. Hvordan vi har det, hva vi skal gjøre, hvilke planer vi har for sommer... sånne ting de spør meg. Hvordan vi har. De hjelper med å betale SFO, barnehage...”

Dalya opplever at det er viktig for henne å lære seg ordentlig norsk slik at hun kan klare seg selv. Med dette mener hun å lese og forstå brev som hun og til å ordne opp i ting. På spørsmål om hvem hun kan få hjelp til å lese brev av nå så svarer hun:

Dalya: "Jeg kan spørre læreren på skolen. Eller jeg kan spørre en annen. Jeg har en nabo her som jeg kan spørre, en indisk dame. Hun kan jeg spørre. Og så har jeg en norsk dame.. og hennes mann, de kan jeg spørre, de kan hjelpe meg. De bor langt fra meg.. men de kan komme hit om det skulle være noe.. om jeg skulle ha trengt noe hjelp."

"Hva opplevde du er vanskelig i dag i forhold til å være med barna?"

Dalya: "Ja jeg er veldig sliten og må jo gjøre alt alene. Jeg har jo bare meg og jeg må gjøre alt selv. Det er ikke alltid så lett, for eksempel jeg må handle for tre barn. Fordi jeg har.. ja hvis jeg har hodepine.. ja, så noen ganger så blir det vanskelig for jeg må handle og ordne ting for barna."

"Har du noen du kan spørre om hjelp når du skulle trenge det?"

Dalya: "Jeg har snakket med barnevernet om det. For eksempel om det ene barnet mitt skulle havne på sykehuset så hvem skal passe de andre barna da, for da må jeg jo være sammen med barnet på sykehuset."

Jeg synes å se at hun har nettverk som hun bruker ulikt til å mestre hverdagen best mulig. Samtidig ser jeg at hun ikke snakker om venner og hun virker til å mangle noen som kan støtte henne dersom hun skulle møte problemer.

Ellen forteller om problemskapende nettverk før hun flyttet til institusjonen. Hun hadde vokst opp på fosterhjem og institusjoner og hadde mange venner fra denne tiden som selv hadde ulike belastninger. Hun var i et miljø hvor mange ruset seg aktivt. I dag forteller hun at hun ikke har kontakt med dette miljøet lengre. Hun nevner noen venner fra tiden på RGH som hun har sporadisk kontakt med og andre som hun kjenner som har barn. Hun forteller at hun bruker det meste av fritiden på å være sammen med kjæresten. Ellen har fortsatt kontakt med barnevernet og er den av informantene som synes å ha mest støtte- og hjelpetiltak. Hun har besøkshjem til sønnen samt et tiltak som kommer til henne flere ganger per uke for å hjelpe henne med ulike praktiske oppgaver, men også for å gi råd og veiledning etter behov. På spørsmål om hun har noen å snakke med og å spørre om råd så svarer hun et hjelpetiltak som hun har gjennom barnevernet. Ellen forteller at hun får mye støtte fra et hjelpetiltak som barnevernet har satt inn.

Ellen: "De skal jo egentlig bare.. de er leid inn for å bistå.. for på en måte å være støttekontakter da for meg og Emil da. Eller det er jo egentlig for Emil da at de er der. Så atte dem hjelper til med.. så de kan gi meg råd for hva jeg kan gjøre, og hjelpe til med å få i gang forskjellige ting da, mens jeg spør dem om å bare (utydelig) litt så kan dem hjelpe til med det."

Hun bruker disse aktivt som råd og veiledning og også i situasjoner som hun opplever som vanskelig. De skal i første omgang hjelpe til med at de kommer seg i skole og barnehage i riktig tid, men er også tilgjengelig for råd og veiledning. Jeg opplever at disse er viktige støttespillere for Ellen. Hun forteller om et nært samarbeid med barnehagen. Hun har besøkshjem til sønnen annenhver helg. Hun forteller ellers om at hun har et "forhold" til moren sin og til en søster. Hun forteller videre om mange halvsøsken som hun har ingen eller sporadisk kontakt med. På fritiden forteller hun hun er mye sammen med kjæresten. Hun har også sporadisk kontakt med noen venninner.

Oppsummering endring i nettverk

Informantene i denne undersøkelsen synes å mangle nettverk, ha et sosialt belastet nettverk eller var i konflikter med nettverket før innflytting til institusjonen. I dag synes det som om to av informantene, Aida og Cancu, har stabile støttende nettverk med både primær- og sekundærrelasjoner. De tre andre informantene, Bente, Cancu og Ellen, opplever jeg har noe mer mangelfulle støttende nettverk, disse mottar ulik hjelp fra barnevernet, bla. i form av avlastningshjem, råd og veiledning og/eller økonomisk støtte. Dette ser jeg kan henge sammen med manglende sosial støtte i egne nettverk. I så måte synes jeg å se en betydning av støttende nettverk og mestring av egen livssituasjon. Endringene synes å være tydeligst hos Aida og Cancu. Samtidig ser jeg også endringer hos de andre informantene. Dalya gikk fra å ikke ha noe nettverk i Norge til nå å ha noen relasjoner som på hver sine måter fremstår som ressurser for henne. Ellen hadde tidligere et problemskapende nettverk som hun har kuttet ut i dag. Hun er mye sammen med kjæresten og sier hun har et par venner som er der for henne. Hun har også noe kontakt med familie.

Endring av rammer (bolig, jobb, skole og penger)

Samtlige av informantene stod utenfor studie- og arbeidslivet når de flyttet til RGH. Ingen var økonomisk uavhengig. Flere av informantene hadde ustabilitet i forhold til bolig.

Aida og sønnen bodde hos familie som Aida hadde et konfliktfylt forhold til, noe som resulterte i at de sov mye hos ulike venner. De hadde en ustabilitet i forhold til bolig. Etter oppholdet på RGH flyttet de inn i egen bolig som hun selv fant på det private leiemarkedet, her bor de fortsatt. Aida forteller at hun tidligere var mye til og fra på skole, mens hun i dag snart har avsluttet studiekompetanse og har søkt seg inn på Høgskole. Aida er fortsatt økonomisk avhengig av sosialhjelp.

Bente flyttet inn til institusjonen blant annet på grunn av mangel på bolig. Hun skiller seg ut fra de andre informantene da hun verken har gått på skole eller vært i jobb etter utflytting. Dette ser jeg kan ha sammenheng med at hun flyttet ut når situasjonen var som vanskeligst og at disse ressursene ikke hadde fått kommet på plass enda. Hun har flyttet flere ganger etter oppholdet på RGH. Hun forteller at hun søker jobb. Jeg synes å se her lite endringer i forhold til skole, jobb og bolig. Hun fortalte at hun fikk hjelp på RGH til å tilbakebetale gjeld, det kommer ikke frem i intervjuet hvordan hun klarer seg økonomisk i dag.

Cancu er den eneste av informantene som hadde en utdanning før oppholdet på RGH. Hun forteller at hun hadde tidligere vært i jobb, men sluttet pga depresjon en stund før hun flyttet inn til RGH. I løpet av oppholdet kom hun seg ut i arbeidslivet og jobber fortsatt i på denne arbeidsplassen i en fast stilling. Hun er den eneste av informantene som er økonomisk uavhengig, har jobb og som bor sammen med barnefar. Samtlige av de andre kvinnene lever på trygd og bor alene sammen med barnet/barna sine. Disse barna har ingen eller svært lite kontakt med sine fedre. Cancu skiller seg i så måte ut. Hun opplever å ha et støttende nettverk, mann, jobb og er økonomisk uavhengig. Disse faktorene ser jeg også vil kunne påvirke selvopplevelsen. Hun vil dermed kunne oppleve en større mestring.

Dalya har ingen formell utdanning og snakket ikke norsk før hun flyttet til RGH. Hun manglet bosted etter å ha flyttet fra mannen. Dalya fikk hjelp av RGH til å finne seg bolig og bor fortsatt i denne boligen som er en stor treroms kommunal leilighet. Hun fikk også hjelp til å begynne på norskkurs og til å søke barnehageplass til det ene barnet. Hun går på norskkurs

og ønsker å lære seg ordentlig norsk for å være selvstendig og for å få seg en jobb. Dalya lever på trygd, hun er den av informantene som tydeligs forteller om at pengene ikke alltid strekker til. Hun forteller at barnevernet hjelper henne økonomisk ved å betale aktiviteter for barna og SFO.

Ellen var uten fast bopel når hun flyttet til RGH og hadde bodd på ulike institusjoner. RGH hjalp henne med å søke kommunal bolig og barnehageplass til sønnen i nærheten av boligen. Ellen bor fortsatt i denne boligen. Hun lever på overgangsstønad og synes hun klarer seg fint økonomisk. Ellen hadde ingen formell utdanning eller skolegang ved innflytting til RGH, nå er hun snart ferdig utdannet kokk.

Oppsummering endring av rammer

Jeg ser at man vanskelig kan jobbe direkte med å endre på tilgang på penger. Men ved å komme seg ut i arbeidslivet eller begynne på skole vil man kunne få et mål om å bli økonomisk uavhengig. Tilknytning til jobb og skole ser jeg også har sammenheng med større nettverk (Wel m.fl. (2006). Det kan også gi tilhørighet og fellesskap (Håkonsen 1998).

Kun en av informantene hadde utdanning, men ingen hadde tilknytning til skole eller arbeidsliv i det de flyttet inn på institusjonen. Alle levde på trygd eller sosialhjelp. To av informantene manglet fast bolig og flyttet mye. I dag virker det som om alle informantene har planer og mål videre i livet i forhold til jobb og/eller utdanning. Tre av informantene, Aida, Dalya og Ellen, går på skole. Disse informantene lever på ulike former av sosialhjelp/trygd og bor fortsatt i den samme leiligheten som de flyttet ut til fra RGH, dvs. de har en stabilitet i bosted. De opplever å ha stor nok plass til seg og barna. To av disse informantene fikk hjelp av RGH til å finne bolig, søke skole og barnehageplass for barna. En, Dalya, opplever å ha smått med penger, mens en, Ellen, synes hun klarer seg fint økonomisk. Kun en av informantene, Cancu, er i jobb. Hun hadde utdanning før innflytting til RGH. Hun er den eneste som er økonomisk uavhengig og som bor med en partner. En av informantene, Bente, skiller seg ved å ha byttet bolig flere ganger etter utflytting fra RGH, hun er også den eneste som ikke har tilknytning til studie- eller arbeidslivet. Bente flyttet ut fra RGH på et tidspunkt hvor situasjonen fortsatt var vanskelig og endringsarbeidet ser jeg i så måte ikke var ferdig.

Oppsummering endring av mestringsressurser

Jeg synes å se endringer i informantenes mestringsressurser. Jeg ser at disse endringene henger nært sammen og gjensidig påvirker hverandre. For samtlige av informantene synes jeg å se at oppholdet bistod med være en substitutt for ressurser de selv manglet. Dette kunne blant annet være i form av et å bo, et sted å få støtte og et sted hvor å få håp om en bedre fremtid. Jeg mener å se at fire av de fem informantene hadde fått en endring i sine mestringsressurser etter oppholdet på institusjonen. Disse endringene handlet for noen om å få en sterkere og mer positiv selvopplevelse, mens for andre handlet det om å få hjelp til å få rammene på plass. Larsen (2004) skriver at god miljøterapi krever et differensiert tilbud til de ulike familiene. Selv om mange av informantene har lignende problem, har de ulike ressurser og måter å møte problemene på.

5.4 Refleksjoner rundt mulige forklaringer til endringene

Det er i dag et stort fokus på forskningsbaserte metoder og forskning på effekt av behandling på institusjoner. Larsen (2004) hevder at miljøterapi er en metode som ikke blir særlig vektlagt i forskningen rundt effekter av behandling. Dette blant annet fordi det er vanskelig å måle effekten. Jeg ser at denne studien ikke kan gi objektive og absolutte svar på hva endringene informantenes mestringsressurser skyldes da svarene er avhengige av hvem som har blitt spurt, hvordan jeg har spurt og hvordan jeg har vinklet undersøkelsen. I tillegg kan resultatene være tvetydige. Endringene kan være små, men jeg opplever ikke at de er av mindre betydning av den grunn. Små endringer i opplevelsen av mestring kan føre til flere.

Mine funn synes å se en endring i informantenes mestringsressurser. Min forståelse er at både oppholdet på RGH, endringer i dem selv og i situasjonen rundt kan sammen ha ført til disse endringene. Dette kan handle om en naturlig modning og utvikling og/eller forhold som jobb, kjæreste, familieforhold og lignende. Jeg forstår at det kan være ulike årsaker til de endringene som har skjedd og at ikke alle endringer henger nødvendigvis sammen med oppholdet på RGH. Tre av informantene sitter selv med en opplevelse av at det hadde gått dårlig med dem om de ikke hadde kommet til institusjonen.

Aida: "Jeg tror det bare hadde blitt verre til verst.. egentlig. For eksempel så var søsteren min på besøk hos meg for en uke siden. Og da snakket hun litt om miljøet og om de tidligere vennene mine og om hvordan de hadde det... å det er fortsatt det samme. Det er et rusmiljø."

Dalya: "Ja... om jeg aldri hadde flyttet dit, om jeg aldri hadde flyttet fra mannen min, det hadde vært dårlig. Det hadde vært mange problemer, for meg og for barna mine. Om jeg aldri hadde flyttet dit og ikke fått den hjelpen så hadde jeg ikke kunnet klare meg selv, hvordan skulle jeg lært meg de tingene da. Nei, det vet jeg ikke."

Cancu: "Uff... nei, det vil jeg ikke tenke på engang... men det hadde nok ikke gått så bra, det vet jeg."

Det synes å være ulikt hva den enkelte informant forklarer endringene i sine mestringsressurser med. En synes å vektlegge spesielt seg selv, dette er Bente. Hun flyttet ut pga. at hun ruset seg. Hun sier hun er stolt av at hun klarte å slutte og ruse seg på egenhånd. Jeg ser ingen tydelige endringer i hennes livssituasjon og ressurser før og etter oppholdet. Dette kan ha sammenheng med at hun flyttet ut som hun gjorde. Tre av informantene, Aida og Cancu og Dalya, synes å vektlegge oppholdet på RGH som betydningsfullt for endringene. De tror verken det hadde gått bra med barna eller de selv om de ikke hadde kommet til RGH. Aida og Cancu synes spesielt å ha endret selvopplevelse, disse to informantene oppfatter jeg som er de som også har flest tilgang på mestringsressurser i dag. Dalya vektlegger mer hjelp til å få på plass de materielle og økonomiske ressursene. Ellen opplever å få støtte under oppholdet og sier hun modnet mens hun bodde der. Hun sier hun ville klart seg uansett, men ser samtidig et behov i dag for hjelp og er den av kvinnene som fortsatt synes å motta mest hjelp fra hjelpeapparatet.

Ellen: "Jeg ville fortsatt ha klart det her liksom, for det er på en måte... det er bare et instinkt som sier at du skal klare det. Jeg ville hatt en del mer problemer og vært en del mer usikker og sånt... Jeg tror jeg hadde støtta meg ennå mer til andre folk enn hva jeg gjør egentlig nå. Jeg hadde vært mer ute etter på en måte bekreftelse fra andre, egentlig, enn det jeg gjør nå. Så jeg er mer selvsikker i mine avgjørelser da."

Jeg ser at oppholdet kan på ulike måter bistå til endring. En ved å gi konkret hjelp til å endre mestring, ved oppfølging, samtaler, råd og veiledning. Med det er samtidig ett sted hvor

informantene kan være for å modnes og utvikles. Et sted å bo for å komme seg unna en vanskelig livssituasjonen som de fant seg i og en mulighet til å begynne på nytt.

Kort oppsummert synes jeg å se at endring ressurser som bidro til større mestring, disse endringene kan dels skyldes oppholdet på RGH, dels egen modning og dels andre utenforstående faktorer.

KAPITTEL 6 AVSLUTTENDE REFLEKSJONER

I dette kapittelet vil jeg trekke frem noen viktige drøftinger som denne kvalitative studien viser. Hovedproblemstillingen fokuseres på om det har skjedd en endring av mestring hos informantene som i en periode av livet bodde på RGH. Jeg har trukket frem temaene fra problemstillingen i analysen av resultatene, og sett dette i lys av valgt teori. Jeg vil videre komme med noen refleksjoner rundt studiens innhold utifra en kontekstuell forståelse, før jeg tilslutt sier noe om dens overførbarhet, relevans og mulige veier videre.

6.1 Kort oppsummering av mine funn

Cancu: "Jeg var ikke forberedt på å flytte (ler). Men jeg var bedre i stand til det... å bo for meg selv. Da følte jeg at jeg hadde jobbet med problemene mine, tatt tak i tingene og fått mer ressurser. Livet hadde fått mening."

Før innflytting til institusjonen befant informantene seg i en vanskelig livssituasjon. De hadde et mangfold av utfordringer som de manglet ressurser til å mestre. Ulikheter ved den enkelte informants hjelpebehov ved oppholdet synes å variere utifra at noen trengte mer hjelp til å få rammene i form av bolig, skole/jobb på plass, mens andre trengte mer hjelp til å endre selvpplevelsen. Endringer i nettverk synes å henge sammen med endringer i selvpoplevelsen og i skole/jobb tilknytning.

Informantene i undersøkelsen synes i stor grad å gi uttrykk for å finne verdi i oppholdet. Fellesskap, håp og at personalet alltid var tilgjengelig og støttende dukker opp i samtlige av informantenes fortellinger av hva som var spesielt betydningsfullt ved oppholdet. Når de opplevde at de hadde noen rundt seg som var støttende fikk de håp til å mestre egen livssituasjon. Institusjonen fungerte på mange måter som en substitutt for ressurser de selv manglet. På denne måten opplevde de å ha ressurser tilgjengelig og dette virket positivt for å kunne begynne å jobbe med endring. Dette ser jeg kan være en fordel ved institusjonsplassering fremfor hjelpetiltak i hjemmet.

Jeg ser at studiens funn er svært bekreftende ovenfor det litteraturen (Killén 2004, Backe-Hansen 2004) skriver om at det er viktig for endring å ha et støttende nettverk. I så måte overrasker ikke funnene, men understreker betydningen. Spesielt ser jeg viktigheten av

støttende nettverk etter utflytting fra institusjonen. Å ha lite støttende nettverk synes å ha sammenheng med de som fortsatt har kontakt med barnevernet.

Å ha fokus på mestring har vært et overordnet element i denne studien. Antonovsky (2000) fremhever at det handler om at det man blir utsatt for er begripelige, håndterbart og meningsfylte for en selv. Ved en gjennomlesning av intervjuene ser jeg at dette er til stede hos informantene i dag. De har håp og de opplever at det er viktig å mestre ikke bare for egen skyld, men for barna. De opplever å mestre. Alle gir uttrykk for å føle seg sterke, de har håp og tro på en positiv fremtid. De har en gjennomgående holdning om at de skal "klare seg".

Mennesker i vanskelige livssituasjoner som man ikke har ressurser til å mestre, som informantene i denne studien, mister ofte evnen til å arbeide målrettet og opplever seg som i en håpløs situasjon (Bunkholdt 2002). Håp og tid er viktig i denne sammenheng. Gjennom opphold på institusjon har man mulighet til å bli kjent og jobbe med klientene og deres situasjon over tid. Intervjuene skjer om lag to år etter at informantene flyttet ut fra institusjonen. Tre av informantene har fortsatt ulike hjelpetiltak fra barnevernet. Dette ser jeg ikke trenger å ha betydning for om oppholdet var "godt nok". Informantene var i en vanskelig livssituasjon som de trengte å komme ut av og plasseringen på institusjonen ble en løsning på dette og en ny mulighet. På bakgrunn av den store variasjonen i informantenes livssituasjoner og hjelpebehov, kan det argumenteres for at funnene underbygger viktigheten av denne typen hjelpetiltak.

6.2 Refleksjoner rundt studiens innhold utifra en kontekstuell forståelse

Jeg vil her komme med noen refleksjoner rundt studien og informantenes kontekstuelle samfunnsmessige forhold.

Jeg forstår at informantenes livssituasjon har en kontekst. Kontekst er i følge Kongsmo (1995) den sosiale, kulturelle og historiske sammenhengen for en bestemt situasjon vi har vært i, er i nå, eller vil komme i senere. Kontekst er derfor et videre begrep enn situasjonsbegrepet, og inneholder alle måter et menneske er involvert i verden på. En situasjon kan ikke bare tas ut av sin kontekst, den må alltid sees i sin sammenheng (Kongsmo 1995). Jeg forstår med dette at informantene lever innenfor en samfunnsmessig historisk, politisk og økonomisk kontekst.

Denne konteksten påvirker informantenes handlingsvalg og muligheter. Den enkelte sin tro på å kunne klare å løse en oppgave, ha en viss kontroll over sin egen tilværelse og kunne justere handlingene, følelsene og forestillingene i en ønsket retning har sammenheng med den konteksten de lever i.

En aktuell kontekstuell forståelse til denne studien vil være at i dagens samfunn er uavhengighet et mål for de fleste. For å kunne være uavhengig stilles det krav om å mestre både praktisk og personlig og at man er selvstendig. Henriksen og Vetlesen (2000) skriver at man kan se på at avhengighet i vår tid kommer i kontrast til frihet forstått som individuell uavhengighet til andre. Jo sterkere positiv verdi man knytter til frihet tolket som uavhengighet, desto sterkere negativ verdi assosieres med avhengighet (Henriksen og Vetlesen 2000). Å flytte inn på et familiesenter kan true ens uavhengighetsopplevelse og en vil kunne oppleve tap av mestring (likeledes sosialhjelp etc.). Å ha kontroll over egen livssituasjon var kanskje noe informantene trodde de klarte helt til de kom på institusjonen. En normal reaksjon vil være å oppleve berøvelse av frihet og uavhengighet. Så lenge en er avhengig av andre mennesker, vil disse kunne utgjøre en hindring, en klamp om foten, i forhold til idealet om individets frihet (Henriksen og Vetlesen 2000).

Jeg forstår at det handler om å se mulighetene for et best mulig liv for flest mulig, innenfor de individuelle og kontekstuelle betingelser som er gitt i overskuelig fremtid. Målet med fokus på mestring må være at flere kan oppleve et bedre liv med de ressursene som de har til rådighet, innenfor den konteksten man lever i. Antonovsky (2000) påpeker som en av motforestillingene mot forebyggende og helsefremmende helsearbeid at denne typen arbeid ikke har tatt hensyn til helseødeleggende samfunnsforhold. Vi skal hjelpe mennesker som møter problemer, men det må også diskuteres grensene mellom individuelle utfordringer og utfordringer som må takles på samfunnsnivå (Antonovsky 2000).

6.3 Studiens overførbarhet og relevans

En undersøkelses overførbarhet handler om å komme med beskrivelser, begreper, fortolkninger og forklaringer som er nyttige i andre sammenhenger (Johannessen, Tufte, Kristoffersen 2006). Jeg har forsøkt å gi et bilde av et utvalg av tidligere beboere ved RGH sine opplevelser av oppholdet og mestring av egen livssituasjon før og etter. Oppgaven er

ment for å illustrere et bilde av virkeligheten til disse informantene for å gi dybdeinnsikt og kunnskap og for å kunne overføres til andre i lignende situasjoner. Målet har vært å få svar på problemstillingene og analysespørsmålene som jeg jobbet ut ifra. Den forståelsen jeg har kommet frem til kan være relevant i en større sammenheng i den grad oppgaven bidrar til økt forståelse, diskusjon og mangfoldig bilde av informantenes situasjon. Studien gir grunnlag til å reise nye spørsmål og å gå dypere inn i tema. Oppgaven har gitt innsikt og forståelse av å mestre og å bygge opp ressurser både på indre og ytre plan. Jeg har forsøkt å styrke overførbarheten ved å gi god beskrivelse av empiri, teori og metode.

I forhold til mange andre institusjoner som jobber med familier jobber RGH med endring og økt mestring over tid hvor plasseringene kan vare over flere år. Dette ser jeg kan gjøre at mange instanser velger andre tiltak enn RGH, da det har blitt og man kan se utviklingen av krav om hurtige resultater og utredninger. Jeg ønsker at studien skal kunne gi større innsikt i betydningen av denne typen tiltak som RGH er og bidrar til å kvalitetssikre tilbudet som blir gitt, samt gir et bidrag til kunnskapsbasert praksis. Det er viktig å være bevisst på at endring tar tid og at mestring er en prosess.

Det bør være av betydning at omsorg, støtte og fellesskap under oppholdet blir verdsatt av informantene. Institusjonen kan bruke denne innsikten i sitt videre arbeide. Med denne studien har jeg forsøkt å bringe frem nyanserende forståelser om hvordan plassering på familiesenter kan bidra til økt mestring gjennom å endre mestringsressurser, og på den måten bidra til å hjelpe fagfolk til å se viktigheten av denne typen tilbud. Instanser som plasserer familier på familiesenter kan få en forståelse av hva dette har betydd for informantene og den gruppen de representerer.

6.4 Mulig videre forskning

Studien har funn som av hensyn til tid og oppgavens omfang ikke er gått dypere inn på. Jeg oppdaget underveis i arbeidet med analysen at jeg har stilt mange spørsmål i intervjuene, hvor jeg ikke kunne analysere alle da det hadde blitt for omfattende oppgave for denne studien. Disse spørsmålene handler blant annet om mestring av foreldrefunksjoner og omsorg av egne barn. Det hadde vært spennende å analysere dette for så å sammenligne med denne studien som handler om mestringsressurser og livssituasjon.

LITTERATUR

- Antonovsky, Aron. [1987]. 2000. *Helbredets mysterium. At tåle stress og forblive rask.* (Oversatt til dansk av Amnon Lev). København: Hans Reitzels Forlag.
- Backe-Hansen, Elisabeth. 2004. *God nok omsorg. Riktige beslutninger i barnevernet.* Oslo: Kommuneforlaget.
- Bunkholdt, Vigdis. 2002. *Psykologi – en innføring for helse- og sosialarbeidere.* 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bø, Inge. 1993. *Folks sosiale landskaper. En innføring i sosiale nettverk.* Otta: Tano.
- Eide, Hilde og Tom Eide. 1996. *Kommunikasjon i relasjoner – samhandling, konfliktløsning, etikk.* Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Elstad, J. I. 2000. *Social inequalities in health and their explanations.* NOVA-rapport 9/00 Oslo: NOVA.
- Finset, Arnstein. 2000. *Hvordan reagerer pasienten din på påkjenninger?: stress, mestring og sosial støtte.* I: Vaglum, Per. *Innføring i medisinske atferdsfag.* Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Fyrand, Live. 1992. *Perspektiver på sosialt nettverk.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Fyrand, Live. 2005. *Sosialt nettverk: Teori og praksis.* 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gjærum, Bente, Berit Grøholt og Hilchen Sommerschild. 1998. *Mestring som mulighet i møte med barn, ungdom og foreldre.* Oslo: Tano Aschehoug.
- Halvorsen, Knut mfl. 1996. *Mestring av marginalitet. Å leve og overleve som sosialklient.* Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Halvorsen, Knut. 2002. *Forskningsmetode for helse- og sosialfag – En innføring i samfunnsvitenskapelig metode.* 2. utgave. Oslo: Cappelen akademisk forlag.

- Henriksen, Jan-Olav og Arne Johan Vetlesen. 2000. *Nærhet og distanse – Grunnlag, verdier og etiske teorier i arbeid med mennesker*. 2. utgave. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Håkonsen, Kjell Magne. 1998. *Psykologi – en innføring*. 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Johannessen, Asbjørn, Per Arne Tufte og Line Kristoffersen. 2006. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 3. utgave. Oslo: Abstrakt forlag.
- Killén, Kari. 2004. *Sveket – omsorgssvikt er alles ansvar*. 3. utgave. Oslo: Kommuneforlaget.
- Kvale, Steinar. 1997. *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal.
- Larsen, Erik. 2004. *Miljøterapi med barn og unge. Organisasjonen som terapeut*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lazarus R.S. og S. Folkman. 1984. *Stress, appraisal and coping*. New York: Springer Publishing Company.
- Lazarus, Richard S. og Susan Folkman. 1991. *The concept of coping. I: Stress and coping. An Anthology*, red. A. Monat og R. S. Lazarus. New York: Columbia University Press.
- Lazarus, Richard S. 1999. *Stress and emotion: a new synthesis*. London: Springer.
- Levin, Irene. 2004. *Hva er sosialt arbeid?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Lynch, W.F. 1974. *Images of hope. Imagination as healer of the hopeless*. London: University of Notre Dame Press.
- Repstad, Pål. 1997. *Sosiologiske perspektiver for helse- og sosialarbeider*. Otta: Tano Aschehoug.
- Ringdal, Kirsten. 2001. *Enhet og mangfold – Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Rustøen, Tone. 2001. *Håp og livskvalitet – en utfordring for sykepleieren?*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Schiefloe, Per Morten. 1992. *Sosiale nettverk*. I: Fyrand, Live (red.) mfl. 1992. *Perspektiver på sosialt nettverk*. Oslo: Universitetsforlaget.

Schneider, J. S. 1980. Hopelessness and helplessness. *Journal of Psychiatric Nursing and Mental Health Services*. 18: 12-21.

Skilbred, Dag. 2005. Marte Meo-metoden. I: Schjelderup, Liv (red.) mfl. (2005). *Nye metoder i et moderne barnevern*. s. 129-150. Bergen: Fagbokforlaget.

Thorgaard, Lars. 2006. *Individuel mestring og mestring i relation*. 2. utgave. Stavanger: Hertervig Forlag.

Internettadresser:

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. 2009.

<http://www.bufetat.no/?module=Articles;action=ArticleFolder.publicOpenFolder;ID=1388> (lastet ned 5.6.2009).

Germundsson, Odd Erik. 2006. Å lære å møte hverdagen – kritisk blikk på begrepet mestring. Fontene. <http://www.frifagbevegelse.no/fontene/fagartikler/article2471164.ece> (lastet ned 1.2.2009).

Rachel Grepp Heimen. 2009. <http://www.rachelgreppheimen.no/> (lastet ned 1.2.2009).

VEDLEGG

Vedlegg 1

Forespørsel om å delta på intervju i forbindelse med en masteroppgave

Oslo, september 2008

Kjære _____

Mitt navn er Yvonne Cecilie Reistad og jeg er master student i sosialt arbeid ved Høgskolen i Oslo. Som avsluttende oppgave ønsker jeg å gjennomføre intervjuer av tidligere beboere ved Rachel Grepp Heimen. I den forbindelse ønsker jeg å snakke med nettopp deg da jeg er interessert i å finne ut hvordan du har det nå og hva du fikk ut av tiden på institusjonen. Jeg har i en to års periode jobbet som miljøterapeut på Rachel Grepp Heimen og har ofte tenkt på hvordan det går med de som har bodd på institusjonen i ettertid.

Jeg ønsker å intervju ca.5-6 personer som bodde på Rachel Grepp Heimen engang i perioden 2004-2006 og du er en av dem jeg ønsker å snakke med. Intervjuet vil bli tatt opp på lydbånd og jeg vil ta notatater. Jeg vil intervju en og en av dere og intervjuet vil vare mellom 1-2 timer. Vi blir sammen enige om tid og sted.

Spørsmålene som jeg vil stille vil dreie seg om hvordan situasjonen din i dag og hvordan situasjonen din var før du flyttet inn på Rachel Grepp Heimen. Jeg ønsker å få tak i dine opplevelser og erfaringer av tiden du hadde der og hvordan du synes du har hatt det i ettertid. Jeg vil stille åpne spørsmål og intervjuet vil ha karakter av en vanlig samtale.

Det er frivillig å delta i studien. Du kan når som helst og uten å oppgi grunn trekke ditt samtykke til å delta i studien. Dersom du trekker deg vil alle innsamlede data om deg bli anonymisert. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne kjenne seg igjen i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, senest innen utgangen av 2009. Informasjon dere gir i intervjuet vil ikke bli gitt videre til barneverntjenesten eller andre.

På intervjuet vil jeg be om et skriftlig samtykke fra deg.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste.

Jeg håper du er villig til å være med på et slikt intervju. Dersom du vil være med på denne intervjustudien eller dersom du har noen spørsmål, kan du ringe eller sende meg en melding på tlf. **905 92 715**. Eller sende meg en e-mail til YvonneC.Reistad@stud.sam.hio.no. Om ønskelig kan også min veileder, Rita Eriksen, kontaktes. Hun er tilknyttet Diakonhjemmets Høgskole og har tlf: 959 35 674. Eller du kan kontakte Alis Gulden, ass. styrer ved Rachel Grepp Heimen på tlf 230 065 40.

Med vennlig hilsen

Yvonne Cecilie Reistad

Vedlegg 2

Samtykkeerklæring

Jeg gir herved mitt samtykke til at Yvonne Cecilie Reistad kan benytte dette datamaterialet i sin masteroppgave som handler om tidligere beboere på Rachel Grepp Heimen sine erfaringer ved oppholdet og tiden etter, under de forutsetninger som er beskrevet i informasjonsskrivet. Jeg har mottatt skriftlig og muntlig informasjon om prosjektet.

Jeg er kjent med at opplysningene som innhentes i intervjuet, behandles konfidensielt og anonymiseres når oppgaven er ferdig.

Jeg er inneforstått med at deltagelse i undersøkelsen er basert på frivillighet, og at jeg har anledning til å trekke mitt samtykke tilbake uten noen form for begrunnelse.

Sted/dato

intervjuperson

Intervjuguide

Innledende spørsmål – livssituasjon. Fokus på kontekst og materielle forhold.

Hvordan opplever du din situasjon i dag?

Hvordan opplevde du din situasjon (dine problemer) før du kom til Rachel Grepp Heimen?

Hva opplever du er forskjellen på den gang og nå?

Bolig, kvaliteten på bolig, leier/kommunal, str, område

Skole/utdanning

Jobb

Inntekt

Har nok penger til det en trenger, aktiviteter og lignende. Får du ekstra støtte?

Sosialt nettverk, som er en støtte på hvilken måte, Hvem er de sammen med på fritiden

Fritid, for seg og barna / dagtid/ alene/ sammen med barnet. Konkret

Hva er positivt i hverdagen, hvilke premisser er viktig.. venner, jobb osv.

Forhold til barnets skole/bhg/venner

Hvor mange barn, fått flere barn, barn du ikke har daglig omsorg for

Forhold til egen familie/foreldre

Forhold til barnets far og/eller samboer, kjæreste.

Psykiske problem, fysiske plager

Behandlingsopplegg rus/psykiatri el. lignende

Selvforståelse, som foreldre – mestring.

Hva opplever du var grunnen til at du flyttet inn på Rachel Grepp Heimen? Ønsket du selv å komme dit?

Hvilke hjelpebehov opplevde du at du hadde? Hva var vanskelig/problematisk?

På hvilken måte takler du disse problemene nå?

Beskriv en situasjon? Hvordan takler du denne situasjonen i dag? Hva har endret seg?

På hvilken måte tar du avgjørelser annerledes nå?

På hvilken måte håndterer du barnet annerledes nå?

Hva føler du at du lærte på RGH som styrket deg i foreldrerollen?

Hva fikk du konkret hjelp til?

Hva legger du i omsorg? Å være en god forelder? På hvilken måte føler du at du er en god omsorgsperson?

Hva konkret gjør dere sammen, beskriv en aktivitet. Hva går lett, hva er vanskelig?

Hva opplevde du som spesielt utfordrende ifht. omsorgen før du flyttet til RGH?

Situasjon, relasjon

Kan du huske hva du ble rådet til i forbindelse med disse hendelsene?

Hvordan takler du en slik situasjon i dag?

Hva opplever du som spesielt utfordrende med omsorgen i dag?

Hvordan håndterer du dette? Hva føler, tenker, gjør du?

Hva opplever du er den største forskjellen i din egen foreldrerolle før og nå?

Hva så du på som spesielt utfordrende ifht barnet/barna i begynnelsen? Etter hvert? Nå?

Hva føler du i en vanskelig situasjon? Hva tenker du? Hvordan håndterer du den?

Opplevelse av barnet.

Hvilken betydning mener du oppholdet hadde for barnet ditt?

På hvilken måte har dette endret seg?

Hvordan vil du beskrive barnet ditt før dere flyttet til RGH?

Hvordan vil du beskrive barnet ditt i dag? Kan du sette ord på endringer hos barnet/barna før og etter tiden på RGH?

Hvordan tror du det har vært for barnet ditt å bo på RGH?

Hvordan opplever du din kontakt med barnet/barna i dag?

Hvordan opplevde du din kontakt med barnet/barna før du flyttet til RGH? I dag?

Hvilke rutiner og regler har du for barnet ditt?

Hva opplever du er viktig for barnet ditt?

Opplevelse av oppholdet på RGH.

Hvordan opplevde du å være på en institusjon med andre foreldre og barn som hadde det vanskelig?

Hvordan opplever du at du ble ivaretatt?

Hva opplever du at du lærte på RGH (som styrket deg i foreldrerollen)?

Var det noe du skulle ønske de var mer opptatt av/lærte mer om?

Hva ble viktig for deg på RGH? Hvem? På hvilken måte?

Er det noen hendelser på RGH som du husker spesielt godt, hvilke?

Hvis du traff andre foreldre i en vanskelig situasjon, ville du anbefalt RGH for dem? Begrunn

Hvilke råd ville du gitt til personalet om hva du opplevde som bra og dårlig i den tiden du var på RGH? Hva tenker du skulle vært endret på og hva skulle de ikke endret på?

Føler du at du bodde på RGH for lenge, for kort eller passe? Begrunn

Dersom annen kulturell bakgrunn enn etnisk norsk: Opplevde du at personalet viste forståelse for din kulturelle bakgrunn? På hvilken måte/ikke? Hva opplevde du var bra eller hva ønsket du annerledes.

Tiden etter utflytting.

Hvordan var utflyttingsprosessen? Hvor lang tid tok det?

Hva flyttet du ut til? Bolig, miljø, nettverk, barnehage/skole..

Hadde du noen kontakt med hjelpeapparatet etter utflytting/idag? Hvilken/hvordan er kontakten?

Hvordan opplevde du å flytte fra RGH?

Ble du fulgt opp etter utflytting fra RGH? Eventuelt av hvem og på hvilken måte? Skulle du ønske noe mer?

Har du vært i kontakt med RGH etter utflytting, eller med kontaktpersonen din? Beskriv på hvilken måte.

Har du kontakt med andre fra RGH, beboere? Hvordan er denne kontakten?

Opplevde du at du var godt nok forberedt til å flytte fra RGH? Hva synes du at du var godt nok forberedt på? Hva var du ikke godt nok forberedt på?

Hva tenker du at du kunne ha lært mer av mens du bodde på RGH?

Opplevde du deg bedre rustet til å bo alene etter et opphold på RGH?

Når du trenger noen å snakke med, hvem tar du kontakt med?

Avslutning.

Når du ser tilbake. Hva opplever du hjalp deg mest på RGH?

Hvordan tenker du at det hadde gått med deg og barnet/barna dine dersom du ikke kom til RGH. Ville livet vært annerledes, i så fall hvordan? Noe å tilføye?

